

Grey4Green

Virkar aðgerðir í öldrunar- og loftslagsmálum með aðkomu eldri borgara að náttúruvernd

ELDRI BORGARAR Í NÁTTÚRUNNI

Framkvæmd
Handbók

Höfundar í stafrófsröð:

Associação BioLiving, Daniela Salazar Simões

Associação BioLiving, Inês Pimentel Santos

Association Des Agences de la Democratie Locale, Virginia Stimilli

Center for the Advancement of Research Development, Tassos Dimitriou

Umhverfisstofnun, Julie Kermarec

FO-Aarhus, Elizabeth Gregersen

FO-Aarhus, Karin Coles

Município de Lousada, Mariana Cardoso

Ritstjóri:

Mariana Cardoso, Município de Lousada

Myndinneign:

Umhverfisstofnun

FO-Aarhus

Município de Lousada

Skipulag og kápa:

Center for the Advancement of Research Development

Undir umfang Erasmus+ verkefnisins

Grey4Green:

Eldri sjálfbóðaliðar í náttúruvernd

Verkefnisnúmer: 2021-1-DK01-KA220-ADU-000026601

Ágúst, 2023

Meðfjármagnað af
Evrópusambandinu

Meðfjármagnað af Evrópusambandinu. Skoðanir og skoðanir sem settar eru fram eru hins vegar eingöngu höfundar og endurspeгла ekki endilega skoðanir Evrópusambandsins eða Framkvæmdastofnunar Evrópu um mennta- og menningarmál (EACEA). Hvorki Evrópusambandið né EACEA geta borið ábyrgð á þeim.

Innihald

01. Inngangur **6**
02. Hvert er mikilvægi náttúruverndar? **7**
03. Hvernig á að greina umhverfisþarfir og forgangsröðun **10**
04. Hvers konar umhverfisaðgerðir geta aldrei fólk gert? Hvað þarf til? **12**
05. Hvert er mikilvægi sjálfbóðaliðastarfa fyrir þriðja aldur? **15**
06. Skref-fyrir-skref leiðbeiningar um framkvæmd sjálfbóðaliðaáætlunar eldri borgara í náttúruvernd **17**
07. Gerðu sem mest út úr endurgreiðslu eldri sjálfbóðaliðanna (reynsla, miðlun, hvatning, gleði, fullnægja, ríkisborgararéttur osfrv.) **25**
08. Hvað á að gera ef... **27**
09. Réttindi og skyldur sjálfbóðaliða **28**
10. Lagamma um græna sjálfbóðaliðaáætlanir **31**
11. Heilbrigðis- og öryggismál **34**
12. Heimildir **36**

VERKEFNIS FÉLAGAR

DANMÖRK

Frit Oplysningsforbund-Aarhus (FO-Aarhus) - Umsjónarmaður

FO-Aarhus (Association for Adult Education) eru frjáls félagsamtök sem ekki eru rekin í hagnaðarskyni og voru stofnuð árið 1973 til að veita óformlega fullorðinsmenntun og ráðgjöf til íbúa Árósa. Félagasamtökin hafa sitt eigið kjörna ráð sem samanstendur af fulltrúum úr einkageiranum, opinberri stjórnýsly og menntageiranum og starfsmenntageiranum. Grunnþekking FO-Aarhus liggur í óformlegri fullorðinsfræðslu fyrir almenning og sérhæfingu í verkefnum sem aðstoða illa stadda hópa – t.d. innflytjendur, atvinnulausa, fólk með námsörðugleika, lesblinda, fólk með geðræn vandamál – til að bæta lífsgæði sín og aðlagast samfélaginu og vinnumarkaðinum (eða aðlagast þeim aftur). Markmiðið er að styrkja persónulega-, félagslega og starfslega hæfni þátttakenda sem skref í átt að endurmenntun, endurkomu á vinnumarkaðinn eða frekari menntun.

KÝPUR

Center for the Advancement of Research & Development in Educational Technology (CARDET)

CARDET er ein af leiðandi rannsókn- og þróunarmiðstöðvum fyrir fullorðinsfræðslu á Miðjarðarhafssvæðinu með alþjóðlega sérfræðiþekkingu á fullorðinsfræðslu, félagsleg þáttaka, mótun og framkvæmd verkefna, getu uppbyggingu og rafrænu námi. CARDET er sjálfstætt tengt háskólum og stofnunum víðsvegar um heimi, svo sem Yale háskóla, Nicosiu háskóla og International Council of Educational Media. CARDET hefur lokið fjölmörgum verkefnum sem tengjast fullorðinsfræðslu, rafrænu námi, læsi, blönduðu námi, samstarfi háskóla – samfélags, MOOC, stafrænum verkfærum, sjálfboðaliðastarfi og starfsmenntun, menntun og þjálfun (VET). CARDET sameinar alþjóðlegt teymi sérfræðinga með áratuga alþjóðlega sérfræðiþekkingu í hönnun, framkvæmd og mati á alþjóðlegum verkefnum.

FRAKKLAND

European Association for Local Democracy (ALDA)

ALDA er sjálfseignarstofnun stofnuð að frumkvæði þings Evrópuráðsins árið 1999, meginmarkmiðið er að stuðla að góðum stjórnarháttum og staðbundinni þátttöku borgaranna. ALDA eru meðlimasamtök með fleiri en 350 meðlimi (þar á meðal staðbundnar lýðræðisstofnanir, samtök sveitarfélaga, borgaraleg samtök, háskólar, frjáls félagasamtök, grasrótarsamtök og opinberar stofnanir) með aðsetur í 45 löndum víðast hvar í Evrópu og í nágrennalöndum, þar á meðal í ríkjum á Balkanskaga, Hvíta-Rússlandi, Moldóvu, Kákasussvæðinu, Tyrklandi og nokkrum löndum í Norður-Afríku. Skrifstofur ALDA eru staðsettar í Strassborg (FR), Brussel (BE), Vicenza (IT), Subotica (RS), Skopje (MK), Chisinau (MD) og Túnis (TN). Sem stendur getur ALDA reitt sig á 40 manna starfslíð og ýmsa starfsmennum og sjálfboðaliða sem styðja starfsemi hinna ýmsu skrifstofa. Í dag er ALDA lykilhagsmunaaðili á sviði staðbundins lýðræðis, virks þegnskapar, góðra stjórnarháttanna, ESB samþættingar, mannréttinda og samvinnu staðbundinna yfirvalda og borgaralegs samfélags. Megnið af starfi ALDA byggir á aðferð marghliða dreifðstýrðar samvinnu.

ÍSLAND

Umhverfisstofnun

Umhverfisstofnun starfar undir yfirstjórn umhverfisráðuneytisins. Hlutverk hennar er að stuðla að verndun og sjálfbærri nýtingu náttúruauðlinda Íslands, sem og velferð almennings, með því að stuðla að heilbrigðu umhverfi. Umhverfisstofnun er leiðandi í umhverfismálum og náttúruvernd í samfélaginu. Hlutverk stofnunarinnar er að fylgjast grannt með þróun umhverfismála og gæta velferðar almennings. Eitt af meginhlutverkum Umhverfisstofnunar er að halda utan um og vernda Snæfellsjökulspjóðgarð og önnur 115 friðlýst svæði á Íslandi. Samkvæmt náttúruverndarlögum er friðland svæði sem er friðlýst vegna mikilvægis þess fyrir lífríki (gróður og dýralíf) og landslag. Hópvinna er ríkjandi vinnufyrirkomulag stofnunarinnar sem kemur sér vel við mótun framtíðarstefnu Umhverfisstofnunar hverju sinni. Stofnunin hefur um 90 starfsmenn í fullu starfi.

PORTÚGAL

Sveitarfélagið Lousada (Município de Lousada)

Sveitarfélagið Lousada (SL) er stofnun staðbundinnar opinberrar stjórnsýslu sem stýrir 95 km² svæði þar sem búa um 50.000 manns. Þetta þéttbýla svæði, á dreifbýlissvæði í borgarjarðri, stendur frammi fyrir mörgum áskorunum varðandi sjálfbæra þróun, lífsgæði og læsi íbúa og þegnskap. Ætlunarverk SL er að skilgreina leiðbeinandi aðferðir og hrinda í framkvæmd þeim staðbundnu stefnum sem af þeim leiðir með ráðstöfunum og áætlunum á ýmsum sviðum innan valdsviðs okkar, bæta lífsgæði allra íbúa og tryggja há viðmið á gæðapjónustu. Starf okkar miðar að því að ná fram sjálfbærri þróun með ávinningi og tækifærum fyrir alla okkar íbúa, hvað varðar umhverfismál og á félags- og efnahagssviðum.

PORTÚGAL

Associação BioLiving

Markmið Associação BioLiving eru meðal annars þau að stuðla að sjálfbærni með þátttöku í umhverfislegri hegðun borgaranna og með þátttöku almennings í náttúruvernd og á sama tíma efla félagshagkerfið og efla þátttöku, frið og samstöðu með menntun, náttúruauðlindir og náttúruvernd að leiðarljósi. BioLiving einbeitt sér á nálægð við samfélög, sveitarfélög, skóla, fyrirtæki og önnur frjáls félagasamtök. Við teljum að samstarf við hagsmunaaðila og íbúa auðveldi samræður og leit að lausnum fyrir umhverfismenntun og umhverfisvernd og að þátttaka þeirra og áhugi á umhverfismálum sé eflur á áhrifaríkari hátt.

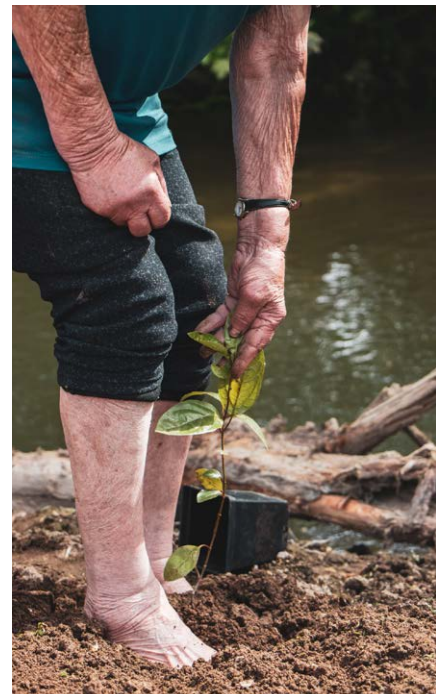
01 Inngangur

„Grey4Green“ Erasmus+ verkefnið stafar af þörfinni á að hvetja til meiri tjáningar borgaralegrar þátttöku frá eldri samfélagi í Evrópu á umhverfis-, félags- og menningarsviði og sýna fram á möguleika virkrar öldrunar í þágu málstaðar sem er ótvírætt nauðsynleg fyrir alla samfélaginu, svo sem sjálfbærni og baráttunni gegn loftslagsbreytingum. Með hópi sex evrópskra samstarfsríkja - Danmerkur, Ísland, Portúgal, Kýpur og Frakkland - var verkefnið fætt með það að markmiði að stuðla að félagslegri aðlögun aldraðra með þátttöku þeirra í baráttunni fyrir sjálfbærni og loftslagsbreytingum í Evrópu.

Þessi handbók hefur verið þróuð til að veita leiðbeiningar, með nauðsynlegum skref-fyrir-skref leiðbeiningum um framkvæmd gagnlegra, auðgandi og öruggra sjálfbóðaliðaáætlana í umhverfismálum sem hægt er að framkvæma af fjölmörgum hagsmunaaðilum, svo sem einkareknum góðgerðarfélögum, dagvistun, miðstöðvar, eldri háskóla, frjáls félagasamtök, þróunaraðilar náttúrusvæða, meðal annarra.

Þetta er fyrsta skref-fyrir-skref leiðarvísirinn með sérstakri áherslu á hönnun samfélagsáætlana með eldri samfélaginu og í þágu náttúruverndar.

Þarfir, hindranir, áskoranir og möguleikar eldri sjálfbóðaliða á umhverfissviði verða kynntar ítarlega í þessari handbók með reynslu Grey4Green samstarfsaðila, svo að auðveldara sé að yfirstíga þær fyrir aðila sem hafa áhuga á að hrinda svipuðum verkefnum í framkvæmd.

Fjölkynslóða sjálfbóðaliðaplanta af innfæddum tegundum (Lousada, Portúgal)

02

Hvert er mikilvægi af náttúruvernd?

Viskerfisþjónustan sem náttúran veitir stuðlar ótvírætt og óbætanlega að lífsgæðum og vellíðan mannkyns á sama hátt og hún stuðlar að jafnvægi á plánetunni í heild sinni. Þeim er skipt í veitingaþjónustu eins og timbur og fisk, stoðþjónustu er frævnun ein sú þekktasta í fjölmiðlum og tómstundaþjónustu eins og bátaútgerð sem allt endurspeglar margvíslegan ávinning sem náttúran býður mannkyninu. Það er umdeilt að peningaleg viðleitni, tími og orka í náttúruvernd, endurheimt og stjórnun virðist oft vera talin líkleg til að minnka. Slíkar deilur vekur upp spurninguna „Hvað ef umhyggja fyrir náttúrunni ein og sér er nauðsynlegur þáttur í vellíðan mannsins.“ Að tileinka sér og þróa hugmyndina um tengslagildi, þá er mikilvægt að hafa þá skoðun að vellíðan megi ekki minnka, heldur frekar ætti að forgangsraða sem hækkar náttúruvernd upp í það mikilvæga sem hún á skilið.

„Það er mikilvægt að taka virkan þátt í baráttunni gegn loftslagsbreytingum. Árið 2030 gætu á milli 68 og 132 milljónir manna

lent í fátækt vegna loftslagsbreytinga á heimsvísu. Danmörk er eitt af þeim löndum í heiminum sem er með mesta neyslu - þess vegna berum við mikla ábyrgð. **Allir verða að gera eitthvað“**

Charlotte, 38 ár gömul, Danmörk, starfsmaður verkefna

Þegar við hugsum um að vernda plánetuna Jörð ættum við að hugsa um að vernda kerfi sem hefur safn af þáttum, auðlindum, vistkerfum og þjónustu sem eru í eðli sínu tengd og háð hvert öðru. Sérhvert náttúrulegt vistkerfi starfar í jafnvægi og er samsett úr flóknu neti allra lifandi og ólífvera sem eru til á tilteknu svæði og hafa áhrif á hegðun og lifun annarra vera. Truflanir sem koma inn í vistkerfi á einum stað hafa áhrif á allt kerfið sem er bæði seigur og viðkvæmt. Tilfelli eyðileggingar búsvæða af völdum skógareyðingar er ein þekktasta röskunin á vistkerfum skóga og lýsir hrikalegum áhrifum ekki aðeins á

þær óteljandi tegundir sem búa í röskuðu búsvæðum, heldur einnig fyrir plánetuna í heild. Tré eru kolefnisvaskar og náttúrulegar verksmiðjur ókeypis súrefnis, þannig að baráttan gegn loftslagsbreytingum mun endilega fela í sér meiri verndun skógræktarsvæða. Skógar, eins og hafið, eru öflugir bandamenn við að stjórna loftslagi og koma í veg fyrir versnandi hlýnun jarðar. Strandrof er einnig mikil ógn við verndun íbúa og aftur gegna plöntur bæði á landi og í sjávarumhverfi lykilhutverki við að takast á

Verkstæði hefðbundinna kústa úr innfæddum runnum (Lousada, Portúgal)

við hættuna á flóðum í strandlöndum, til dæmis með því að festa jarðveginn í gegnum rætur sínar og með því að draga úr krafti hafsins. Þegar vistfræðilegar truflanir hafa áhrif á dýr og gera þau viðkvæm eða jafnvel gefa þeim verndarstöðu eins og „í útrýmingarhættu“, kallar það fram dómínóáhrif með áhrifum um alla fæðukeðjuna, svo sem á frumframleiðendur eins og plöntur. Fæðuháð dýralífs, þegar það er raskað, leiðir til skaðlegra afleiðinga eins og fækkunar á fjölda kjötæta í útbreiðslu sumra tegunda grasbíta, sem hefur áhrif á gróðurþekju svæðis. Mikilvægi hvernar tegundar er allt frá minnstu lífandi verum, eins og býflugum eða geitungum fyrir frævunarfyrirbærið, til stóru bráðarinnar eins og birnir, sem einkennilegt er að sumar aðrar tegundir innihalda fæðu frá býflugum í mataræði

sínu. Ólífandi frumefni eins og steinefni eru einnig nýtt af mönnum og vinnsla og efnafræðileg, eðlisfræðileg eða líffræðileg breyting þeirra hefur áhrif á vistkerfi og magn umhverfisraskunar. Náttúran kemur á óvart með styrkleika sínum og naflatengslum milli allra þátta sem mynda hana.

Eins og kunnugt er hafa umhverfisáskoranir áhrif á gríðarlega marga hluti og á áhyggjufullum mælikvarða. Heilsa manna og almennt líkamleg vellíðan hefur mest áhrif strax og beint. Loftmengun veldur til dæmis alvarlegum öndunarfærasjúkdómum í ýmsum heimshlutum, bæði í þróunarríkjum (t.d. Indlandi) og þróuðum löndum (t.d. Bandaríkjunum). Hins vegar hefur verið sýnt fram á að andleg og tilfinningaleg heilsa er nokkuð viðkvæm fyrir þeim þáttum sem stofna framtíð plánetunnar í hættu. Fyrirbærið kvíða sem milljónir manna um allan heim finna fyrir vegna áhyggju og óvissu um loftslagsbreytingar er nú kallað „vistkvíði“. Samkvæmt rannsókn sem birt var í vísindatímaritinu *The Lancet* er umhverfiskvíði algengari hjá yngra fólki og bendir á að 84% barna og ungmenna á aldrinum 16 til 25 ára hafi að minnsta kosti miðlungs áhyggjur af neyðarástandinu í loftslagsmálum. Ef til vill veldur aukið magn upplýsinga sem vísindasamfélagið hefur birt í rannsóknum á undanförunum árum aukinni streitu fyrrnefnds hóps, þar sem þeir skilja að þeir verða að horfast í augu við það sem á vegi þeirra verður varanlegri, þar sem loftslagsspár eru síður en svo uppörvandi. Vistváeni kvíði getur jafnvel verið afleiðing raunverulegra aðstæðna, það er að segja að það eru í raun börn og ungmenni sem þurfa að flytja á flóttu vegna ógnar, sem geta verið þurrkar, flóð, sjúkdómar, o.fl. Í skýrslu sem gefin var út árið 2021 segir UNICEF að einn milljarður barna um allan heim verði í mjög mikilli hættu vegna loftslagsbreytinga. Þannig að áhyggjurnar og áhyggjurnar eru í rauninni gildar.

Þó að yngra fólk hafi meiri áhyggjur af núverandi ástandi jarðar, þá hefur eldra fólk ákveðna þætti sem einkenna það sem viðkvæmari hóp. Þetta er vegna þess að umhverfisógnir hafa meiri álag og tíðni áhrif á viðkvæmstu íbúana, eins og aldraða. Þetta er vegna minnkunar á hreyfifærni, lífeðlisfræðilegra breytinga sem hver einstaklingur upplifir á öldrunarferlinu og vegna þess að þeir hafa yfirleitt minni aðgang að nauðsynlegum auðlindum, sem getur hindrað aðlögunarhæfni þeirra. Vegna aukinna öfgahitatilvika er eldra fólk í meiri hættu á að deyja. Búist er við því sama með fjölgun sjúkdómsferja, sem hvetur til aukinnar útsetningar og viðkvæmni aldraðra. Borgir verða einnig smám saman að aðlagast loftslagsbreytingum, þannig að eldra fólk gæti átt erfiðara með að fylgjast með breytingum á landnotkunarskipulagi, opinberri stefnu, ásamt öðrum stöðum umhverfissjálfbærni.

Mikilvægt er að undirstrika að eldri íbúar eru færir um að verða virkir aðilar til að draga úr slíkum ógnum og þeir

ættu ekki að teljast óvirk fórnarlömb, þar sem þetta er yfirborðskennt og takmarkandi viðhorf. Samstaða er um bandalag um pólitíska þátttöku og þverstæða þátttöku allra aðila í samfélaginu.

„Sjálfböðastarf fyrir mig er tækifæri til að tengjast fólki úr öllum áttum og læra af fjölbreyttri reynslu þeirra. Það er tækifæri til að leggja sitt af mörkum til velferðar annarra en jafnframt vaxa sem manneskja“

Andreas, 29 ár gömul, Kýpur, hugbúnaðarverkfræðingur

Aldraðir geta ekki og mega ekki vera á hliðarlínunni í alþjóðlegu verkefninu til að berjast gegn loftslagsbreytingum. Nauðsynlegt er að skapa tækifæri fyrir alla sem gefa rödd

til þeirra borgara sem hafa lifað og orðið vitni að umhverfisbreytingum hvað mest og sem hafa að segja og borgaralegar aðgerðir að grípa til.

Það er mikilvægt að huga að hnattrænu skilgreiningunni „Hugsaðu á heimsvísu, bregðast við á staðnum“ sem vekur borgaravitund um heilsu plánetunnar og manneskjunnar og virka borgaralega þátttöku í samfélögum þeirra og borgum. Það er mikið náttúruverndarstarf sem þarf að vinna, þ.e.a.s. auka aðgerðaáætlanir og framfylgd sem miðar að því að halda vistkerfum ósnortnu og einnig er mikið verndunarstarf framundan. 272/5 000Résultats de traductionRésultat de traductionSíðarnefnda hugtakið gerir ráð fyrir verndun náttúruverðmæta með inngrípsaðgerðum, til dæmis með því að efla vistfræðilega endurheimt eða endurheimt, eða miða að nýtingu auðlinda á sjálfbæran hátt, meðal annarra aðgerða sembeinast að náttúruvernd.

Safn villisveppa eftir háttsettan sérfræðing í Lousada, Portúgal

03

Hvernig á að greina umhverfisþarfir og forgangsröðun

Samfélagið stendur nú frammi fyrir áður óþekktum umhverfis- og félagslegum áskorunum, þar á meðal loftslagsbreytingum, tapi á líffræðilegum fjölbreytileika, aukinni mengun, eyðingu skóga og röskun á margs konar vistkerfajónustu, ásamt mörgum öðrum. Vegna margbreytileika og innbyrðis háðs milli mismunandi umhverfis-, félags- og efnahagskerfa eru margar af áskorunum nútímans álitnar „vond vandamál“. Þar af leiðandi er engin ein „silfur bullet“ lausn til, sem leggur brýna ábyrgð á alla aðila samfélagsins að taka þátt í ferlinu til að draga úr neyðarástandi í loftslagsmálum. Nauðsynlegt er að samvinna sé á milli vísindarannsókna, eflidar með náttúru-, félags- og mannvísindum, ásamt verkfræði- og tækninýjungum, og ríkisgeirans, sem byggir upp sviðsmynd trausts fyrir aukinni þátttöku borgaralegs samfélags.

Það hvernig áhættumat og áhættustýring er framkvæmt er óhjákvæmilega háð því hversu félagslega og menningarlega viðurkenning er, pólitískt næmni og efnahagsástandi í Evrópulöndum og um allan heim. Mörgum ákvörðunum er mótmælt, jafnvel þegar vísindasamfélagið er einhuga um umhverfisógn sem fylgir stað eða aðstæðum. Hægt er að meta ástand umhverfis- og/eða vistfræðilegra gæða svæðis með því að rannsaka eigin vísbendingar svæðisins, sem eru aðgengilegar öllum samfélaginu. Til dæmis gera vísbendingar um bruna í dreifbýli mögulegt að skilja hvort þetta sé þáttur í umhverfisröskun á tilteknu landsvæði.

Athuganir á gróðurmannvirkjum með stækkunargleri á verndarsvæði í Portúgal

Umhverfisvísarnir eru tæki til að leiðbeina og meta þróun sjálfbærniþátta landa. Með þessum hætti er leitast við að bæta stjórnun á frammistöðu í umhverfismálum, efnahagslegum, félagslegum og stofnanamálum. Það er stutt af markmiðum og markmiðum innlendra og alþjóðlegra stefnu, áætlana og áætlana. Þessir vísbendingar gera það mögulegt að fá persónulýsingu og þekkingu á almennu víðsýni yfir verndarástand svæðisins á staðbundnum mælikvarða.

Jafnframt er hægt að skoða vísindarannsóknir sem birtar eru í tímaritum eða bókum og stuðla að betri þekkingu á vistfræðilegu ástandi hinna ýmsu svæða, svo sem skráningu og eftirlit með rannsóknum á líffræðilegum fjölbreytileika á staðnum, svo sem dýra-, gróður- og sveppahópum. Rannsóknir sem meta gæði vatnshlota á yfirráðasvæði eða lofti eru einnig mikilvægar uppsprettur gagnlegra og viðeigandi upplýsinga til að meta umhverfisáskoranir svæðis, svæðis eða lands.

Þátttaka borgaralegs samfélags felur í sér mikilvægu hlutverki þar sem hún sýnir sýn íbúa á umhverfiserfiðleika og vandamálum sem upplifað er á staðbundnum, svæðis- eða landsvísi. Upplýst álit borgaranna getur ekki aðeins hjálpað til við að bæta við umhverfisráðgjöf heldur getur það einnig verið lyklatríði í ákvarðanatöku.

„Mér finnst mjög mikilvægt að ala ungt fólk á smekkin fyrir varðveislu náttúrunnar og minnst æskuáranna, þegar ég sá foreldra mína sjá um matjurtagarðinn sinn, þaðan sem við söfnuðum matinn sem við þurftum til að fæða úr. allir heima“

Guilhermina Oliveira, 68 ár gamall, Portúgal, fyrrverandi kennari

Í stað þess að sveitarfélög mótmæli ákvörðunum sem teknar eru af sveitarfélögum eða innlendum stjórnvöldum í tengslum við tilgreint og tilhlýðilegan umhverfsvandamál, getur íbúar áttað sig á þörfinni fyrir íhlutun og þar af leiðandi meðvitað og á ábyrgan hátt stutt umhverfisstjórnunarferli.

Að bera kennsl á umhverfisþarfir getur einnig falið

í sér að búa til net staðbundinna samstarfsaðila, sem dreifa og styrkja virkari aðila fyrir skráningar-, eftirlits- og fjármögnunarstig fyrir fleiri og betri vísindarannsóknir á staðbundnum vettvangi. Að biðja um tæknilegt samstarf opinberra aðila eins og háskóla, rannsóknarmiðstöðva, skóla, ríkisstjórna og sveitarfélaga, auk þess að treysta á einkaaðila eins og háskóla og opinbera skóla, meistara eða doktorsnema, meðal annarra, er leið til að stuðla að greiningu könnun og forgangsraða aðgerðum. Sömuleiðis ætti að virkja þriðja geirann eins og frjáls félagasamtök og ENGO sem einbeita sér að umhverfislegri sjálfbærni og náttúruvernd til að hafa meiri áhrif á umhverfis-, vistfræðilega og líffræðilega þekkingu og viðurkenningu á yfirráðasvæðinu. Almennt hafa einingar samtakanna nú þegar víðtæka þekkingu á stærstu umhverfisáskorunum og forgangsröðuninni sem tilgreind eru, þar sem margir hafa sérhæft teymi vistfræðinga og líffræðinga sem starfa á staðbundnum vettvangi með gríðarlegri nálægð. Í öðrum áfanga verður öruggara að gera íhlutunar- og umhverfisstjórnunaráætlanir sem beinast að þeim vandamálum sem áður hafa verið greind. Að auki er tækifæri til að taka opinbera og einkaaðila þátt í að afla fjár til rannsókna til að fá áreiðanlega greiningu, til dæmis með hóp fjármögnunarherferðum og, allt eftir aðila, sölu á vörum. Samstarf milli sveitarfélaga getur einnig verið eign í tæknilegum og fjárhagslegum stuðningi við gerð náttúruverndaráætlana, umhverfismati eða við innleiðingu sjálfbærra starfshátta.

Sjálfbodaðiáætlanir geta og ættu að nýta sér tæknilega aðstoð í gegnum verkefnið til að laga starfið að breyttum þörfum, sérstaklega með stefnumótandi samstarfi eins og þeim sem kynnt eru hér að ofan.

Lönd eins og Danmörk hafa reynt að meta og skilgreina forgangsröðun og markmið í umhverfismálum, sérstaklega á Mið-Danmörku svæðinu, svo árið 2021 þróaði það sjálfbærnistefnu 2030 fyrir Mið-Danmörk svæði (Sustainability Strategy 2030 for Central Denmark Region). Á sama hátt hefur Ísland stofnað til stofnanasamstarfs milli Umhverfisstofnunar Íslands og annarra stofnana eins og Þjóðgarða, Náttúruvísindisstofnunar Íslands, Náttúruvísindasafns Íslands og fleiri til að leggja mat á stöðu íslenskra verndarsvæða. Árið 2021 gaf frönsk stjórnvöld út umhverfismatsaðferðina í því skyni að veita heildstætt og sjálfbært verkefni, sem miðar að umhverfisverðmætingu og verndun, að búa til strangar viðmiðunarreglur um neikvæð áhrif og styrkja jákvæð áhrif á umhverfið, samræma hin ýmsu landsvæði. mál milli efnahags-, félags- og umhverfisgeirans.

04

Hvers konar umhverfisaðgerðir geta aldrað fólk gert? Hvað þarf til?

Sjálfbóðaliðastarf eldri borgara í náttúruvernd getur dreifst á margvíslegan lífsleikni og erfiðleikastig og getur verið eins fjölbreytt og sjálfbóðaliðastarf yfir aðra aldurshópa.

Svo lengi sem það er ítarleg og ströng könnun á sniðum sjálfbóðaliða sem einstakra einstaklinga, með staðalímyndum til hliðar, er hægt að miða og sníða verkefni til að gera ráð fyrir hámarks möguleikum sem eldri getur boðið. Þetta snýr að hagnýtari þáttum líkamlegrar og andlegrar heilsu sem og vitsmunalegri getu og þeirri tegund lífsfyllingar sem hver einstaklingur sem sjálfbóðaliði getur fundið fyrir. Það að skipuleggja hentugustu verkefni af sjálfbóðaliðahópnum getur verið lykilatriði og getur leitt til þess að aðgerðin sé framkvæmd af meiri hvatningu og sérþekkingu.

„Fyrir mig er mikilvægt að leggja mitt af mörkum í loftslagsbaráttunni með því sem ég get

gert sjálfur. Það þarf ekki mikið til og það að breyta persónulegum innkaupavenjum bæði hvað varðar vefnaðarvöru og mat erlítið gjald til að minnka loftslagsspor mitt á jörðinni.“

Ida Chalmer, 26 ár gömul, Danmörk, þróunarstarfsmaður

Hins vegar eru aðgerðir sem eru sameiginlegar í nok-

krum sjálfbóðaliðaaætlunum sem passa fullkomlega við þau verkefni sem aldraðir geta sinnt í umhverfissjálfbóðaliðastarfi og miða að því að draga úr mikilvægustu umhverfisógnunum, svo sem hækkun á meðalhita á jörðinni, aukningu gróðurhúsa-lofttegunda. í andrúmsloftinu eða tap á líffræðilegri fjölbreytni.

Þess vegna höfum við skráð fjölda aðgerða sem mæta þörfinni á að berjast gegn slíkum alþjóðlegum áskorunum, en með staðbundnum aðgerðum:

- Gróðursetning trjáa;
- Uppskera fræ;
- Sáning fræja og viðhald fræræktarstöðva;
- Fjölgun og viðhald vatnaplönturæktunarstofna;
- Bygging og viðhald samfélagsgarða;
- Að fjarlægja illgresi (meiri líkamleg erfiðleikar);
- Framkvæmdir og viðhald gervigjarna;
- Ruslatínsla eða -tínsla, svo sem á strandsvæðum, ám, skógum, þéttbýli og skólum,
- Garðyrkja;
- Halda námskeið og þjálfun um hefðbundna landbúnaðarhætti og tækni (t.d. klipping; ígræðsla osfrv.);
- Vinnustofur og fræðslu um heima- og hefðbundna jarðgerð;
- Byggja skjól fyrir dýralíf (pödduhótel, fuglahreiðurhús og leðurblökuskýli, dvala og sandrif o.s.frv.);
- Að endurheimta gamla hluta í nýjar vörur (t.d. saumaskap o.s.frv.);
- Mæling á gæðum vatnsfalla;
- Eftirlit með ástandi varðveislu vatnslína (t.d. athugaðu og skráðu ef það er mengun frá föstum úrgangi á bökkum, losun í árfarveg o.s.frv.);
- Byggja náttúruleg mannvirki í fjörugum og kennslufræðilegum tilgangi (deadwood limgerði og hringleikahús osfrv.);
- Bygging stoðvirkja fyrir ferðaþjónustu á landsbyggðinni og/eða náttúruferðamennska (stígar, útsýnisstaðir, bekkir o.s.frv.);
- Stuðningur við flutningsverkefni í sjálfbóðaliðaaðgerðum (t.d. máltíðir, efnir, þrif o.s.frv.);
- Skráning og eftirlit með líffræðilegum fjölbreytileika
- Citizen Science;
- Að taka þátt í rannsókn á líffræðilegri fjölbreytni eða tegund;

“Sjálfbóðaliðastarf er leið til að vera í lífinu, en það sem mér finnst í þessu tilfalli um umhverfið er að ég get lagt mitt af mörkum til umhverfisgæða og samfélagsins almennt.”

Rui Cardoso, 67 ár gamall, fjármálastjóri á eftirlaunum

Staðsetning fuglahreiðurs í bakgarði eldri borgara í Lousada, Portúgal

Fjölkynslóða planta af innfæddum tegundum í Lousada, Portúgal

Gervi tjörn byggð af ungum sjálfboðaliðum í bakgarði eldri borgara í Lousada í Portúgal

Að safna eikum eftir aldrað fólk til að byggja trjárækt með innfæddum tegundum í Lousada í Portúgal

Sáning á eikum í umhverfisfræðslustarfi með öldruðum í Lousada, Portúgal

Trjáræktun byggð af eldri borgurum í Lousada, Portúgal

05

Hvert er mikilvægi sjálfboðaliðastarfa fyrir þriðja aldur?

Nú þegar liggja fyrir fjölbreyttar rannsóknir og kerfisbundnar úttektir sem styðja ávinninginn af sjálfboðaliðastarfi eldri borgara. Jákvæð áhrif koma fram með tilliti til sjálfs mats bætts heilsufars, minni virknitakmarkana, bættrar sálrænnar vellíðan og hugsanlegrar minni hættu á sumum tegundum heilabilunar. Vísindin sýna einnig fram á hlutverk sjálfboðaliða í að koma í veg fyrir sérstaka sjúkdóma og heilsutengda atburði eins og háþrýsting og brotahneigð. Með slíkum líkamlegum og andlegum heilsuþótum virðist þátttaka í sjálfboðaliðaáætlunum eða aðgerðum draga úr heildardánarhættu eldra fólks. Þegar við einbeitum okkur að sjálfboðaliðastarfi á umhverfissviði, benda vísbendingar til þess að verðmætin sem það bætir eldri borgurum sé meiri en hvers kyns sjálfboðaliðastarf. Þessi áhrif skýrast af mörgum mismunandi þáttum. Annars vegar stuðlar sjálfboðaliðastarf í umhverfismálum að beinni snertingu við náttúruna, sem endurspeglar margvíslegan ávinning fyrir geðheilsu eins og aukningu á vitrænni starfsemi aldraðra, bætir sálræna og tilfinningalega vellíðan og eykur líkamlega virkni, með td. fjarlægja ágengar plöntur, hreinsa upp sjávarrusl á ströndinni, meðal annarra aðgerða. Rannsókn sem gerð var árið 2005, staðfesti að fólk sem tekur þátt í einhvers konar sjálfboðaliðastarfi hefur 1,8 meiri möguleika á að uppfylla leiðbeiningar Centers for Disease Control

and Prevention um hreyfingu, samanborið við fólk sem ekki býður sig fram. Hins vegar kom þessi rannsókn enn meira á óvart þegar hún gaf til kynna að sjálfboðaliðar sem taka þátt í umhverfisverndaraðgerðum eru 2,6 sinnum líklegri til að uppfylla viðmiðunarreglur um hreyfingu.

„Sjálfboðastarf hefur fært líf mitt lífsfyllingu og tilgang. Það er ótrúlegt að sjá muninn sem lítill tími og fyrirhöfn getur gert í lífi annarra. Ég myndi ekki skipta út reynslu minni fyrir neitt.“

Stavros, 68 gamall ár, Kýpur, lyfjafræðingur á eftirlaunum

Það eru vísindalegar vísbendingar um að í nokkra áratugi hafi verið lögð áhersla á að skilja hvernig sjálfviljugt umhverfisstarf, sérstaklega í vistfræðilegri endurreisn, skilar

Smiði tréxýlófóns í umhverfis- og kennslufræðistarfi með eldri borgörum

öldruðum ávinningi. Rannsóknir sýna að ávinningurinn felur í sér almenna ánægju aldraðra sem tengist félags- og tilfinningasviðinu, þ.e. ánægju af því að hitta fólk með svipuð áhugamál, eignast nýja vini, finnast hluti af samheldnu samfélagi, vera utan venjubundins samhengis daglegs lífs, að vera í umhverfi sem vekur tilfinningar um (endur)tingingu við umhverfið í kring (náttúran) og hrifningu. Þessi atburðarás hefur áhrif á sjálfbóðaliðann sem gæti endurspeglast í hugarástandi sem auðveldar sjálfsskoðun. Frá sjónarhóli vitsmunalegs ávinnings eru áhrif á stig persónulegs þroska og vaxtar, í gegnum tilfinningu um árangur í ljósi áskorunarinnar sem lögð er fram, í ljósi þess að sum verkefni krefjast sérfræðipækkingar en einnig færa nýtt nám, ánægjutilfinningu í að leggja sitt af mörkum. með eitthvað áþreifanlegt sem hjálpar til við að vernda náttúruna. Enn um vellíðan vekur það að taka virkan þátt í verkefnum úti í náttúrunni tilfinningu fyrir seiglu og sigra þar sem sjálfviljugt umhverfisstarf krefst stundum krefjandi líkamlegrar frammistöðu. Eldri fólk finnur fyrir líkamlegri

áskorun og hvatning til að þróa líkamlega frammistöðu, sem reynist vera þáttur í líkamlegri ánægju.

Aðlögun hinna ýmsu ávinnings er mismunandi eftir einstaklingum og er háð ýmsum þáttum, svo sem tíðni þátttöku, tegund verkefnis og ábyrgð sem falin er, meiri eða minni tilfinningu um að tilheyra og afhenda áskorunina/ verkefni kynnt og fer mjög eftir þátttöku sjálfbóðaliðans.

Það er til hugtak - generativity - sem lýsir áformum eldra fólks að taka þátt og leggja sitt af mörkum til að byggja upp arfleifð þar sem það skilur eftir betri heim fyrir næstu kynslóðir.

Sjálfbóðaliðastarf í umhverfismálum auðveldar framkvæmd þessarar fyrirætlunar, þar sem það gerir jákvæðum aðgerðum kleift að veruleika í þágu lífsgæða plánetunnar og þar af leiðandi framtíð mannkyns, sérstaklega komandi kynslóða. Auk þeirrar tilfinningar að þeir séu að næra heiminn með einhverju jákvætt, þá eru þeir að næra sig á ýmsum sviðum og til dæmis er minnkun þunglyndiseinkenna afleiðing sem lýsir vel krafti og gildi eldri umhverfissjálfbóðaliða í ýmsum víddum sem fara í gegnum líkama, huga og tilfinningalega hluta eldra fólks.

Auk ávinningsins sem tengist félagsmótun, sjálfsmyndar- og samfélagstilfinningu og lífsfyllingu sem virkir borgarar, má og ætti að líta á frjálsar aðgerðir eldri borgara í þágu náttúruverndar sem áhrifaríka leið til að stuðla að virkri og heilbrigðri öldrun.

Millikynslóða planta milli afa og barnabarns í Lousada, Portúgal

06

Skref-fyrir-skref leiðbeiningar um framkvæmd sjálfbóðaliðaáætlunar eldri borgara í náttúruvernd

Eins og er eru tiltækar upplýsingar um árangursríkar aðferðir til að efla borgaralegar aðgerðir í umhverfismálum í eldri samfélaginu frekar af skornum skammti, þó að nokkrar dæmisögur séu birtar í sumum löndum.

Í þessum hluta verður áherslan lögð á að veita vísindalega og tæknilega byggðar upplýsingar sem gera öllum aðilum/hagsmunaaðilum kleift að skipuleggja og framkvæma sjálfbóðaliðaáætlun í umhverfismálum tileinkað öldruðum,

byggt á „bestu starfsvenjum“. Það skal tekið fram að þetta ferli, þegar það er hugsað og þróað frá grunni, getur tekið á sig ýmsar myndir, allt eftir mörgum þáttum staðbundins félags-umhverfis-, trúar-, fjármála- og pólitísku veruleika. Hins vegar eru þættir sem eru taldir vera yfirgnæfandi fyrir árangur og endurtekningu hvers kyns sjálfbóðaliðaáætlunar í umhverfismálum, óháð aðila eða stað þar sem það er hrint í framkvæmd.

Helstu útfærsluþættir eru:

01. Greining og mat á þörf fyrir íhlutun frá umhverfislegu og félagslegu sjónarmiði

Í fyrsta lagi, til þess að hægt sé að lýsa sjálfbóðaliðaáætlun náttúruverndar, er mikilvægt að þróa rannsókn á verndarstöðu svæðisins og umhverfis- og vistfræðilegum áskorunum sem það stendur frammi fyrir. Þetta mat getur átt sér stað með samstarfi eða samstarfi milli félagsamtaka (félagsamtaka, dagvistar o.s.frv.) og sveitarfélagsins eða háskóla, td. Á sama tíma, þar sem sjálfbóðaliðastarf byggir á félagslegri þátttöku eldri borgara, mun skipta máli að leggja mat á lýðfræðilega vísbendingar um samhengi tiltekens byggðarlags eða landsvæðis. Þannig mun dýpri þekking á umhverfislegu og félagslegu samhengi (eldri úrtak) sem er til staðar á yfirráðs-
svæðinu gera það mögulegt að hanna innleiðingarstefnu sem er töluvert betur aðlöguð samhenginu;

Fjölkynglóða fuglaskoðun í Lousada, Portúgal

02. Samstarf og/eða ítarlegt samráð við hagsmunaaðila (einingar og einstaklinga)

Þegar kemur að félagslegri eða umhverfislegri einingu krefst framkvæmd sjálfbóðaliðaáætlunar á umhverfissviði þess að stofnað sé til samstarfs milli einingarinnar sem vinnur með markhópnum og stofnana sem leggja sig fram um að starfa á sviði náttúruverndar. Með því að gera þessa samsvörun að gagnkvæmum hagsmunum veita umhverfissamtökin þekkingu og færni um hvernig eigi að þróa og innleiða fræðslu- og sjálfbóðaliðaáætlun sem byggir á samfélagsþátttöku, en félagsamtökin veita aðgang að þátttöku eldri borgara, auk þess að veita lykilorðupplýsingar um hvert sérþarfir og áhugamál einstaklingsins. Í þessum tilvikum, þ.e.a.s. þegar áætlunin miðar að því að taka takmarkaðan

hóp bótaþega félagslegrar einingar með í sjálfbóðaliðaáætlun fyrir umhverfisvernd, er úrtakið minna og ferlið auðveldað.

Hins vegar, þegar um er að ræða breiðari félagslegan aðila (t.d. félagsamtök sem styðja minnihlutahópa), eða opinberan aðila, t.d. bæjar- eða borgarstjórnar, er gríðarlegur gluggi tækifæra sem geta falið í sér gríðarlega möguleika á inngripum, en einnig gríðarlega áskorun.

Til að auka möguleika áætlunarinnar á árangri verða stjórnendur og samhæfingarteymi að skilgreina hvaða hagsmunaaðila það getur eða vill hafa með í áætluninni. Þetta er vegna þess að í hvaða samfélagi sem er er mjög fjölbreyttur hópur sem mynda öldrunarsamfélagið, eftir heilsufari, félagslegri og fjárhagslegri stöðu hvers og eins. Það er mikilvægt að hugsa um „hvar á að byrja?“, því að vilja taka með sér alla hópa, með mjög sérstakar þarfir og hæfileika, getur valdið nokkrum hindrunum á fyrstu stigum hugmynda og framkvæmdar. Því verður eitt af fyrstu skrefunum í skip-

ulagningu sjálfbóðaliðaáætlunar í umhverfismálum að leggja mat á mögulega hagsmunaaðila og beina styrkþega, þ.e.a.s. verkefnisstjóra verður að bera kennsl á formleg samtök og/eða hópa, auk þess að hitta einstaka aðila sem það er með. Hefur áhuga á að starfa, allt eftir því í hvaða markhópi verkefnið nær (t.d. eldri borgarar sem eru í hópum eða eldri einstaklingar sem eru í mikilli hættu á einangrun, eins og þeir sem búa einir og eru hluti af frumkvæði sem sveitarfélagið eða samtök standa að). Þannig hefst ferlið við að búa til íhlutunarhópa sem boðið verður að taka þátt í sjálfbóðaliðaáætluninni. Rétt er að taka fram að í þessum áfanga er mikilvægt að stjórna væntingum vandlega og meðvitað, þar sem að auðkenna hvaða aðilar sem eiga í hlut þýðir ekki

annars vegar að tryggja áhuga þeirra á að taka þátt í sjálfbóðaliðaáætluninni og hins vegar. , að lagaleg og skipulagsleg uppbygging/skilyrði séu fyrir hendi þannig að þeir geti tekið þátt í raun.

03. Fyrsta samband við hagsmunaaðila

Eftir skýra og hlutlæga auðkenningu á hugsanlegum hagsmunaaðilum getur skipuleggjandinn fyrst haft samband við formlega aðila. Kynning á samstarfshugmyndinni og tillögunni er hægt að koma beint á framfæri við hagsmunaaðila með formlegu boðsmíða í tölvupósti og þegar mögulegt er er hagkvæmt að hafa nánari samband við stjórnendur stofnunarinnar. Opinberar, einkareknar og opinberar og einkaaðila félagslegar samstöðustofnanir, dagheimili, elliheimili, eldri háskólar, félagsamtök. Þegar um er að ræða samstarf milli

félags- og umhverfissamtaka er mikilvægt að verkefnisstjórn í gegnum samhæfingarteymi komi á ítarlegri kynningu á markmiðum sjálfbóðaliðaáætlunarinnar þannig að gagnsæ og fljótandi samskipti séu um hvata hvers aðila. Þegar samstarf myndast í víðara neti samstarfsaðila, eins og á við um samstarf bæjar- eða borgarstjórnar og stofnana sem starfa í þágu samfélagsins og/eða náttúruverndar, ættu samskipti við aðila að taka tillit til jafnréttisþáttar með með hliðsjón af starfi hinna ýmsu stofnana sem starfa á þessu sviði, án þess að eiga á hættu (þó óviljandi) að sýna tilfinningu um félagslegan aðskilnað.

04. Fjárfestingargreining

Þessi liður vísar til kostnaðarstjórnunar til skamms og meðallangs tíma. Beinn kostnaður við sjálfbóðaliðaáætlunir getur verið tiltölulega lágur, en gera ætti greiningu á áætluðum kostnaði á hinum ýmsu stigum áætlunarinnar. Mikilvægt er að gera sér grein fyrir framboði á mannauði við framkvæmd áætlunarinnar og kostnaði við að ráða starfsmenn, ef þörf krefur. Stundum eru eldri sjálfbóðaliðar sem hafa áhuga á sjálfbóðaliðastarfi í skipulagslegum stuðningi við sjálfbóðaliðastarf í umhverfismálum, sem getur verið dýrmæt auðlind við framkvæmd aðgerða, og í fjárhagslegri sjálfbærni áætlunarinnar. Oft er pláss fyrir fundi og einstaka viðburði veitt án endurgjalds. Það sem eykur kostnaðaráhyggjur er yfirleitt ferðakostnaður sjálfbóðaliðanna. Þetta skiptir miklu máli að því leyti að margir aldraðir hafa ekki sjálfræði til að ferðast á eigin vegum, sem væri forgangspáttur útilokunar, auk þess sem útvegum almenningsgangna ýtir undir félagslega samheldni í hópnum.

05. Skrifræði og innra skipulag

Skrifstofuhlutinn og skipulagsskipulagið við innleiðingu og eftirlit með sjálfbóðaliðaáætlun í umhverfismálum kemur fram sem mikilvæg stoð fyrir velgengni þess. Það eru nokkur skráningarskjöl og gagnagrunnar sem þarf að búa til af samræmingarteyminu, skjöl sem eru notuð í hvaða sjálfbóðaliðaáætlun sem er. Aðgerðaráætlun, áætlun, dagatal, skráningareyðublað fyrir sjálfbóðaliða, eftirlit og matsmælikvarða, meðal annars, leyfa ekki aðeins meiri frammistöðu í áætlanagerð og skipulagi fyrir framkvæmd, heldur auðveldar hún einnig eftirlit og umbætur á árangri.

Gerð aðgerðaáætlunar fyrir sjálfbóðaliðaáætlunina er innra skipulagsverkfæri sem notar ítarlega aðferðafræði til að skilgreina markmið og markmið, frumkvæði sem þróast og benda á þá sem bera ábyrgð á hinum ýmsu verkefnum, sem gerir kleift að fylgjast vel með framvindu áætlunarinnar. Þannig að sem bestur árangur náist. Aftur, Excel skjal getur verið tólið sem notað er til að búa til bæði aðgerðaáætlunina og tímalínuna. Hið síðarnefnda hefur þann kost að skipuleggja aðgerðirnar sem á að framkvæma, nauðsynleg úrræði og fresti

sem á að standast með einni sjónrænni skýringarmynd, eins og Gantt myndinni. Dagatal er einfaldur gagnagrunnur sem birtist sem ítarlegri viðbót við áætlunina, þannig að þessi gagnagrunnur getur skráð daglegar, vikulegar og mánaðarlegar aðgerðir sem á að framkvæma allt árið. Reitirnir sem á að fylla út í þessu dagatali geta verið: vikudagur, dagsetning, upphafs- og lokatími, skjár, staðsetning, þátttakandi aðili, ábyrgðaraðili, nafn aðgerðarinnar og/eða vinnustofu, aldur þátttakenda, fundur, nafn á skóli og hópur, fjöldi bekkja (ef um er að ræða aðgerðir milli kynslóða og að geta tekið þátt í nemendum), fjöldi nemenda, greinar, fjöldi eldri, starfsemisnúmer, netfang, símasamband, athuganir, ljósmyndaumfjöllun, farartæki fyrir eftirlitsmenn, þörf fyrir flutning þátttakenda.

Skráning sjálfbóðaliða verður að fela í sér að fylla út fréttatilkynningu eða skráningareyðublað, fáanlegt á netinu eða á pappír, og er síðan skilað til sjálfbóðaliða. Í ljósi þess að í þessu tilviki er markhópurinn eldri, og eftir því hversu stafrænt læsi sjálfbóðaliðanna er, getur það að gefa kost á að skrá sig stafrænt eða á pappír verið leið til að gera ferlið meira innifalið. Eftir að þessum skjölum er lokið safnar samhæfingarteymið upplýsingarnar í gagnagrunn (Excel skjal er alltaf auðnotað tól sem uppfyllir tilganginn) sem verður aðgengilegt til samræðs hvenær sem þörf krefur. Almennt séð ætti fréttatilkynningin eða skráningareyðublaðið að innihalda eftirfarandi efni: 1. Auðkenning; 2. Atvinna; 3. Reynsla af sjálfbóðaliðastarfi; 4. Tungumál (aðeins ef um er að ræða alþjóðlega sjálfbóðaliðaáætlun); 5. Sérstök umönnun; 6. Hvatning til þátttöku; 7. Framboð; 8. Undirskrift og dagsetning. Samhæfingarteymið mun hafa umsjón með gagnagrunninum með slíkum upplýsingum og uppfæra gögnin í samræmi við inn- og útgöngur sjálfbóðaliða, auk þess að búa til daglegar, vikulegar og mánaðarlegar vinnuáætlanir.

Þróun vöktunar- og matsmælinga getur verið meira eða minna öflug, eða jafnvel ekki til. Það veltur allt á framboði mannafla, tíma og forgangsröðun sem einingin sem stuðlar að sjálfbóðaliðastarfi hefur sett sér. Vöktun og mat getur verið frábær vísbending um gæði inngrípsins og áhrifin sem myndast á meðan á áætluninni stendur, bæði á sjálfbóðaliða í félagslegu, tilfinningalegu, vitsmunalegu tilliti, ásamt öðrum sviðum sem hægt er að meta, sem og á vettvangi í skilmála um vistfræðilegar umbætur.

06. Mannauður og aðstaða

Mikilvægt er að gera sér grein fyrir tiltækum mannafla við framkvæmd áætlunarinnar og kostnaði við að ráða starfsmenn, þegar þörf krefur. Stundum eru eldri sjálfbóðaliðar sem hafa áhuga á sjálfbóðaliðastarfi í skipulagslegum stuðningi við sjálfbóðaliðastarf í umhverfismálum, sem getur verið dýrmætt úrræði við framkvæmd fjölmargra aðgerða og í fjárhagslegri sjálfbærni áætlunarinnar. Oft er aðstaða til funda og einstaka uppákoma veitt án endurgjalds. Það sem eykur

kostnaðaráhyggjur er yfirleitt ferðakostnaður sjálfboðaliðanna. Þetta skiptir miklu máli að því leyti að margir aldraðir hafa ekki sjálfraði til að ferðast á eigin vegum, sem væri forgangspáttur útilokunar, auk þess sem útvegum almenningssamgangna yfir undir félagslega samheldni í hópnum.

07. Rannsóknir og þróun

Sjálfboðaliðaáætlun í umhverfismálum krefst nokkurra rannsókna á þeim aðgerðum sem á að framkvæma, allt eftir hópi sjálfboðaliða, þörfum og eiginleikum hvers staðar og/eða svæðis, veðurskilyrða, meðal annarra þátta. Í þessum skilningi er mikilvægt að samhæfingarteymið kynni sér, skilji og greini það sem gert er í sjálfboðaliðastarfi í umhverfismálum og meira en það að það hafi tækifæri til að vinna að sköpunarkrafti og öðrum aðgerðaáætlunum þannig að áætlunin hafi aðgreiningarþáttur. Tíminn sem fer í þennan rannsóknarþátt og í að örva sköpunarferlið gerir það mögulegt að þróa meira aðlaðandi og aðlaðandi forrit, sem eykur áhuga og hvatningu eldri sjálfboðaliða. Sem dæmi má nefna að samsetning sjálfboðaliða í umhverfismálum með félagsmenningarlegum augnablikum og upplifunum er alltaf gríðarlega auðgandi þáttur. Þessi tegund líkans krefst ákveðinnar hollustu af hálfu kynningaraðilans, sem getur falið í sér rannsóknarviðleitni og tillögur um samstarf og samstarf, og getur einnig krafist nokkurrar fjárhagslegrar fyrirhafnar, allt eftir tegund viðbótarstarfsemi.

Samantekt á góðum starfsvenjum frá Danmörku, Kýpur, Sviss, Ítalíu, Íslandi og Portúgal – löndum Grey4Green hópsins – var þróuð, þar sem reynt var að veita öðrum samtökum og sjálfboðaliðum í Evrópu innblástur fyrir verkefni sem þau vilja ráðast í. Það er hægt að skoða það hér.

08. Tryggingar

Varðandi slysatryggingar þá eru að minnsta kosti tvær hugsanlegar aðstæður hér. Félagslegir aðilar hafa árlega tryggingu fyrir réttthafa sína, þannig að sjálfboðaliðastarf í umhverfismálum sé tryggt með tryggingu stofnunarinnar, en bætir ekki við aukakostnaði. Hins vegar, ef sjálfboðaliðarnir eru ráðnir á sjálfstæðan hátt, það er að segja ef sjálfboðaliðaáætlunin gerir ráð fyrir þátttöku eldri borgara almennt, opna laus störf til skráningar, er engin fyrirfram ákveðin trygging. Og í síðara tilvikinu ætti aðilinn eða aðilarnir sem stuðla að sjálfboðaliðastarfinu að tryggja að sjálfboðaliðarnir séu tryggðir af slysatryggingu.

09. Matur

Einnig er mikilvægt að áætla matarkostnað þar sem hann gegnir félagslegu hlutverki. Í upphafi eða lok sjálfboðaliðaáæðgerðar (fer eftir dagskrá áætlunarinnar), eykur það gildi áætlunarinnar að bera fram gott snarl, vegna þess

að sjálfboðaliðum finnst þeir metnir og viðurkenndir fyrir það starf sem þeir hafa unnið, og það skapar líka augnablik af hvíld, endurheimt orku, ígrundun, samnýtingu og samveru meðal sjálfboðaliða. Óháð menningarlegum og félagslegum veruleika er þetta þáttur sem almennt eykur hvata eldri borgara á þverlægan hátt í hvaða samfélagi sem er. Vatn eða heitur drykkur, allt eftir svæðum eða landi, er eitthvað sem ætti alltaf að vera til staðar í öllum sjálfboðavinnu.

10. Miðlun og samskipti

Jörðin og sjálfbærni í umhverfismálum eru sífellt meira í tísku um allan heim. Með þessu er litið svo á að miðlun og miðlun umhverfisáætlana sýni í sjálfu sér gildi þeirrar viðleitni sem samfélagið og félagsgeirinn leggur til að stuðla að verndun náttúruverðmæta. Að auki er hægt að ná til fleiri hugsanlegra sjálfboðaliða, starfsmanna, samstarfsaðila, meðal annarra hagsmunaaðila, með því að kynna sjálfboðaliðaáætlun eldri umhverfismála.

Miðlun er frábrugðin samskiptum, en báðar eru mjög mikilvægar aðferðir sem þarf að taka tillit til í hvaða umhverfis sjálfboðaliðaáætlun sem er. Miðlun er einhliða og felur í sér sendingu upplýsinga í gegnum útgáfur, samfélagsmiðla, kynningar, verkefnisvef, ásamt öðrum leiðum. Samskipti eru tvíhliða og fela í sér rásir eins og vinnustofur, hringborð eða viðburði.

11. Efni og búnaður

Framkvæmdakostnaðurinn felur einnig í sér kaup á einstökum verndar- og hreinlætisefnum, svo sem skyndihjálparbúnaði, sólarkremi, vefjum eða salernispappír, vinnuhanska (valið þegar mögulegt er fyrir endurnýtanlega hanska, en ef það er ekki hægt, ætti að búa til einnota hanska). Að auki er nauðsynlegt að hafa vettvangsvinnuefni og verkfæri til staðar. Það eru verslanir þar sem þú getur leigt þessi efni, en ef það er áframhaldandi prógramm er hagkvæmara að kaupa verkfærin. Mikilvægt er að skrá þau efni sem eru í fyrstu og annarri nauðsyn, allt eftir því hvers konar sjálfboðaliðaáæðgerðir verða framkvæmdar (t.d. tínsla og tínsla ef markmiðið er að gróðursetja tré og fjarlægja ágengar tegundir; útdraganleg töng, viðeigandi ílát og flytjanlegur vog fyrir söfnun og vigtun á almennu rusli og sigarettustubbum; Mælt er með því að keyptir séu þykkir klúthanskar til að veita meiri vernd í störfum þar sem meiri hætta er á slysum (að leggja af borði eða draga upp ágengar plöntur), sem þó dýrari en einnota hanskar, veita meiri vernd og eru umhverfislega og efnahagslega sjálfbærari. Til lengri tíma litið. Þvottaefni og hanskar er kostnaður sem hægt er að draga úr ef samræmingarteymið getur sinnt þessu verkefni. Ef það er tímafrekt og fjárhagslegt svigrúm til þess er hægt að þvo hanska í þvottahúsi. Í kostnaðargreiningunni getur tengslanet staðbundinna samstarfsaðila verið kostur,

ekki aðeins hvað varðar stofnanasamstarf milli félagasamtaka, umhverfis- og sveitarfélaga heldur einnig hvað varðar myndun fjármagns og kostunar frá atvinnulífinu.

12. Fjáröflun og styrkir

Með hliðsjón af öllum þessum mögulega kostnaði vegna sjálfbóðaliðaáætlunar fyrir eldri borgara er það mjög viðeigandi að kynningarsamtökin taki tillit til tilvistar opinberra og einkafjármögnunar sem eru í boði til að styðja verkefni sem vinna að umhverfis- og samfélagsáhrifum, svo samræmingarteymið geti sótt um. Það fer eftir landi, það eru nokkrir fjármögnunartækifæri, svo sem innlend, svæðisbundin og alþjóðleg eða evrópsk sem framkvæmdastjórn Evrópusambandsins kynni til að efla nýsköpunarverkefni. Varðandi evrópska fjármögnunin eru til fjármögnuð áætlanir og opin útköll sem beinast að mismunandi vettvangsvinnu, svo sem samheldnifjármögnun og fjármögnun til loftslagsaðgerða. Styrkir og möguleikar til einkafjármögnunar eru veittir með styrkjum til hefðbundinna, samþættra og undirbúningsverkefna sem og til starfsemi sjálfseignarstofnana. Fyrir utan þessa alþjóðlegu fjármögnun hefur hóp fjármögnun verið mikilvæg leið til að fá fjárhagslegan stuðning til að hrinda í framkvæmd og knýja fram ný verkefni og verkefni. Almenn er hóp fjármögnun sú framkvæmd að fjármagna verkefni eða verkefni með því að safna peningum frá fjölmörgum fólki sem hefur frjálstan vilja til að leggja fram tiltölulega litla upphæð, en stundum háar upphæðir, venjulega með fjármögnun á netinu. Öll skrefin sem bent er á hér að ofan eru nokkur mikilvæg áhyggjuefni til að hefja sjálfbóðaliðaverkefni með áherslu á náttúruvernd, þannig að það eru nokkrir skrifræðisþættir sem tengjast framkvæmda- og stjórnunarstörfum sem er jafn nauðsynlegt að taka til. Þessi handbók var hönnuð með hliðsjón af framkvæmdapakka, sem er eitt af vitsmunalegum framleiðslugetu Grey4Green Erasmus+ verkefnisins til að auðvelda skýrar og gagnlegar upplýsingar fyrir samtök sem hafa áhuga á að búa til verkefni tileinkað sjálfbóðaliðastarfi eldri borgara í átt að náttúruvernd.

Ráðleggingar sem þarf að hafa í huga við hugmyndavinnu, skipulagningu og keyrsluferli háttsettra umhverfissjálfbóðaliða:

01. Að skilja almenna þekkingu á umhverfi og náttúruvernd aldraðra með möguleika eða hvata til að gerast sjálfbóðaliðar, auk þess að kanna og skrá lífshlaupið með tilliti til td reynsluþekkingar um náttúru og staðbundnar hefðir, listir og handverk, lífsleikni og lífsstarf og áhugamál, og einnig að meta skoðun, skynjun og hegðun gagnvart umh-

verfinu er vinna sem getur aukið gildi sjálfbóðaliðastarfsins, jafnvel þótt það geti verið svolítið tæmandi. Allt þetta er hægt að gera með könnunum sem beitt er í eigin persónu eða stafrænt og hægt er að setja opnar og lokaðar spurningar með því að nota könnunarkvarða eins og Likert kvarðann. Það er líka mjög mikilvægt að nota einfalt og beint tungumál. Óformleg viðtöl og hringborðshreyfing tákna einnig gildar og árangursríkar aðferðir til að stuðla að samnýtingarumhverfi um ferðalag og framtíðarsýn hvers eldri. Þessar upplýsingar gætu því verið settar inn í yfirupplýsingasafnið.

02. Að útvega tæknilegan, fræðilegan þekkingargrunn um umhverfi og sjálfbærni

í því skyni að hvetja til þátttöku eldra fólks er mjög viðeigandi aðgerð, ekki aðeins í upphafi áætlunarinnar heldur í öllu sjálfbóðaliðastarfinu. Þessu er annars vegar ætlað að stuðla að yfirfærslu eða dýpkun þekkingar um starfssviðið og hins vegar að skýra hugsanlega ranghugmyndir um getu aldraðra til að leggja sitt af mörkum. Þetta er vegna þess að sumir eldri telja að þeir hafi ekki nægilega þekkingu og sérfræðiþekkingu til að sinna ákveðnum verkefnum. Með því að búa til reglubundna og gagnvirka fundi um vísindalæsi, umhverfismennt og borgaravísindaverkefni sem eru sérsniðin að markhópnum er hægt að auka traust sjálfbóðaliða, auk þess að leggja sitt af mörkum til SDG 4 (Sustainable Development Goals).

Innan umfangs Grey4Green verkefnisins, auk þessarar handbókar sem sýnir skref-fyrir-skref leiðbeiningar um framkvæmd sjálfbóðaliðaáætlana í umhverfismálum, var einnig gerð önnur handbók, sérstaklega tileinkuð öldruðum sem hafa áhuga á að taka þátt í áætlun um þessari náttúru. Þar á meðal eru nokkrir kaflar um sjálfbóðaliðastarf, en einnig um umhverfismál og hugsanlegt framlag aldraðra til náttúruverndar.

03. Að gera fræðslutilboð aðgengilegt eldri borgurum

þannig að þeir finni vald og getu til að raunverulega beita borgaralegum aðgerðum og skilja gildi þeirra í hlutverki virks borgara, bæði innan og utan sjálfbóðaliðastarfsins. Námið sem aflað er í þjálfunarferlinu þróar leiðtogaþæfni aldraðra til aðgerða í loftslagsmálum, en það hefur einnig það hlutverk að efla gagnrýna tilfinningu fyrir eigin aðgerðum og aðgerðum sem skapast af aukinni félagslegri vitund og virkni. Að lokum opnar þjálfunin fyrir fjölda tækifæra sem eldri borgarar geta aðlagast í samræmi við áhugasvið þeirra og sérfræðiþekkingu. Þjálfunarlíkanið verður að laga að veruleika hvers lands, staðbundnu samhengi, tegundum almennings og fjármögnunarvaldi. Grey4Green verkefnið innihélt tvö þjálfunarnámskeið undir yfirskriftinni „Virki öldrun og náttúruvernd“ kennd á Kypur og Frakklandi, þar sem eldri borgarar frá löndunum í verkefnissamsteypunni fengu tækifæri til að taka þátt og auka þekkingu sína í kringum þrjú meginþemu: virk og heilbrigð öldrun, sjálfbóðaliðastarf í umhverfismálum, og náttúruvernd.

04. Aðlagðu starfsemina og verkefnið með hliðsjón af getu og takmörkunum hópsins, á sama tíma og hver einstaklingur sem einstaklingur er sérstakur eftirtektarsamur, þannig að enginn upplifi sig útilokaður eða takmarkaður af einhverju skipulags- eða skipulagsmáli. Nauðsynlegt skref, eftir að hafa skilgreint þarfir og forgangsröðun fyrir frjálsa íhlutun, er að skipuleggja sjálfbóðaliðastarf sem gerir ráð fyrir mismunandi verkefnum með mismunandi erfiðleikastig. Þannig geta aldraðir valið og notið góðs af því að þróa verkefni eða verkefni sem passa við áhugasvið þeirra og getu.

05. Skipulag sjálfbóðaliðastarfa ætti að hafa aðgengi að lóðinni sem aðalviðmið, bæði varðandi flutninga sem flytja fólk á staðinn, en einnig aðgengi gangandi frá þeim stað sem öldruðum er skilað af með flutningum og nákvæmlega staðsetningu þar sem aðgerðin verður þróuð. Einnig er mikilvægt, allt eftir sniði hópsins, að tryggja aðstöðu eins og salerni.

06. Tryggja að eldri sjálfbóðaliðar fái ítarlegar og skýrar upplýsingar um starfsáætlun og skipulagsmál: aðgengi, flutninga, aðstöðu (ef það er baðherbergi eða ekki), máltíðir, snarl, stundatöflur, föt og skó sem henta betur starfseminni. að framkvæma og kynna skýrt markmið starfseminnar og mögulega áætlun b ef einhverjar ófyrirséðar takmarkanir koma upp.

07. Taktu með valkosti ef um aðgerðir er að ræða sem krefjast skyldunotkunar á interneti eða rafeindabúnaði. Það eru mörg umhverfisáætlanir sem leggja áherslu á að efla borgaravísindaaðgerðir (t.d. að nota alþjóðlega vettvanga fyrir skráningu líffræðilegs fjölbreytileika eins og BioDiversity4all, en einnig frumkvæði eins og BioBlitz „eldingar“ skrá yfir allan líffræðilegan fjölbreytileika sem finnast á ákveðnum tímum eða dögum) og sem skortir internetið sem lykilþáttur þátttöku. Mikilvægt getur verið að hlusta á aðstæður staðarins en líka að leggja mat á hvort markmið aðgerðarinnar falli að hæfni og áhuga aldraðra. Stundum getur verið hagkvæmt að óska eftir eða útvega efnislegt efni til að skrá líffræðilegan fjölbreytileika, svo sem minnisbók og blýant, og það getur verið nóg að nota eingöngu farsímamyndavélina eða myndavélina til að uppfylla tilgang þessarar starfsemi, það fer auðvitað eftir um hversu vísindaleg og/eða tæknileg strangleiki eftirlitsmaðurinn leitast við. Starfsemi sem er beitt til að framkvæma án þess að nota þessa tegund tæknitækja getur í mörgum tilfellum verið þáttur í aukinni þátttöku eldra fólks þar sem það getur ekki auðveldlega nálgast eða notað þessi tæknilegu og sta-

frænu tæki og vettvang.

08. Stuðla að brúum milli stofnana sem tengjast náttúruvernd og félagasamtaka sem studd eru af öldruðum. Það eru fjölmörg félög eða óformlegir hópar aldraðra í ýmsum löndum sem koma saman og leitast við að njóta góðs af þátttöku í þessum rýmum með félagsmótun, til dæmis, en skapa ávinning fyrir samfélögin þar sem þeir búa, svo sem að berjast gegn félagslegri einangrun, stuðla að reisn, lífsgæði og einstaklingshæfni eldra fólks. Slík rými þar sem eldri samfélagið hittist veita oft þroskandi athafnir, félagsleg samskipti og tækifæri til samfélagsþátttöku. Þar sem mörg þessara félaga eiga sér djúpar og rótgrónar rætur í sveitarfélögum getur það verið virðisauki að skapa samstarf sem miðar að því að virkja eldra fólk í sjálfbóðaliðastarfi í umhverfismálum.

09. Sameina kynslóðaskipti sem verðmæt auðlind fyrir þátttöku eldri sjálfbóðaliða í náttúruvernd. Að efla sjálfbóðaliðastarf milli kynslóða á umhverfissviði lofar mjög góðu og hefur margvíslegan ávinning. Kynslóðafundur í náttúrunni og í þágu náttúrunnar efla mjög tilfinningu eldra fólks fyrir „arfleifð hvatningu“ og „kynslóðakrafti“. Auk þess opnar það rými fyrir miðlun þekkingar, sérfræðiþekkingar, reynslu, náttúruskynjunar og þeirra fjölmörgu landforma sem hafa átt sér stað í marga áratugi. Því er hægt að efla samtöl og umræður um framtíðarsýn hinna ýmsu kynslóða í ljósi núverandi loftslagssviðs og brýnni íhlutunar. Áhrifa- og tilfinningaböndum, samvinnu og gagnkvæmri aðstoð, umburðarlyndi, samkennd og mörgum öðrum félags- og tilfinningalegum færni er hlúið að samhliða sjálfbóðaliðastarfi milli kynslóða.

„Umhverfis sjálfbóðaliðastarfveitir ekki aðeins tækifæri til persónulegrar lífsfyllingar, sem kemur frá sjálfbóðavinnu, heldur einnig eflingu heilsu umhverfisins og þar með okkar eigin líkamlegu og andlegu heilsu. Að mínu sjónarhorni gefur það líka uppá nýja tengingu

og nálægð við náttúruna, eitthvað sem vantar þessa dagana, og það er alltaf auðgandi og áhugaverð upplifun.“

Victoria Garbayo, 21 ár gömul, Portúgal, nemandi

10. Þróun endurgreiðsluáðferða fyrir eldri sjálfboðaliða er mikils virði, þar sem samtökin sem stuðla að sjálfboðaliðastarfi sýna fram á viðurkenningu, þakklæti og gildi gagnvart framlagi eldri borgara til að vernda náttúruna. Endurgreiðslan er ekki peningaleg umbun, heldur að veita augnablik, upplifanir og skilaboð sem gera sjálfboðaliðastarf meira gefandi. Þetta getur til dæmis verið tónlistarstund, skemmtiferð, miði á skólaleikrit, heimsókn eða skemmtun með börnum eða ungmennum, póstkort þar sem samtökin og teymið sem vinnur náði með öldruðum eða jafnvel ljósmynd af einni mikilvægustu sjálfboðaliðaáðgerðinni. Allar þessar endurgreiðslur eru kveikja að ánægjulegum augnablikum í samfélaginu, meta sjálfboðaliðastarfið sem unnið er og ýta undir tilfinningu um hvatningu milli kynslóða í þágu umh-

verfisins.

11. Kynna og miðla verkefninu á heimasíðu verkefnisins, samfélagsmiðlum eða með fréttatilkynningum. Taktu einnig á öllum samskiptum á gagnagrunni, til dæmis í Excel skjali). Þróun skilvirkar samskipta- og miðlunarstefnu gerir ráð fyrir auknu umfangi sjálfboðaliðaverkefna og áætlana, sem aftur skapar meiri viðurkenningu og sýnileika. Að koma á samstarfi og samstarfi sem stundum verða nauðsynleg fyrir þróun og sjálfbærni verkefnisins stafar oft af getu til að gera gagnsæ og regluleg samskipti. Samhliða þessu, þegar fréttir birtast í fjölmiðlum eða í blöðum af aðgerðum þar sem aldraðir voru virkir umboðsmenn, er mikil stoltstilfinning og sjálfsvirðing, sem stuðlar að heilbrigðri öldrun vegna þeirrar staðreyndar að öldruðum finnst gagnlegt og viðurkennt opinberlega.

Umhverfisfræðslustarf varðandi risastór innfædd tré í Lousada, Portúgal

07

Gerðu sem mest út úr endurgreiðslu eldri sjálfboðaliðanna (reynsla, miðlun, hvatning, gleði, fullnægja, ríkisborgararéttur osfrv.)

Sjálfboðaliðastarf opnar aldraða tækifæri til að bæta óteljandi námsreynslu við líf sitt, ekki aðeins á tækni-vísindasviði heldur á menningar-, félags-, tilfinninga- og mannlegum sviðum. Þegar sjálfboðaliði flytur til annars staðar, svæðis eða lands til að sinna sjálfboðaliðastarfi, þá metur hann eða hún almennt að vita meira um auð og áreiðanleika þessa nýja veruleika. Að sjálfsögðu mun stöku eða reglubundin þátttaka hafa í för með sér mismunandi reynslu, ef til vill getur daglegt eða vikulegt sjálfboðaliðastarf auðveldað upplifun í meira upplifun, nefnilega með nærsamfélaginu, en einnig með stofnuninni sem stuðlar að sjálfboðaliðastarfi, viðkomandi teymi sem þú ert í samstarfi við, sem og með athugun á langtíma árangri.

“Sjálfboðaliðastarf á friðlýstum svæðum á Íslandi er mjög mikilvægt þar sem það er viðbót

við starf landvarða og stjórnenda á staðnum við verkefni sem oft væri ekki hægt nema með aðstoð sjálfboðaliða.”

Roger, 78 ár gamall, Ísland, fyrrverandi kennari

Samtökin sjálf geta stuðlað að samskiptum við heimamenn með einstaka sjálfboðaliðaaðgerðum sem eru opnar samfélaginu, þar sem t.d. ísbrjótavirkni, hreyfing í hópvinnu og miðlun um landsvæðið og staðbundin áhrif eru þróuð um sjálfboðaliðastarf í umhverfismálum. Einnig er hægt að skipuleggja samverustundir og skemmtun þannig að þær nái yfir nærsamfélagið, skóla, háskóla, þjóðflokka eða aðra. Aðkoma nærsamfélagsins gerir þeim kleift að vera upplýstir um hvatana

sem leiða sjálfbóðaliða til jarða sinna og þannig vera opnari fyrir samstarfi við umhverfisstarf. Fyrir utan ánægjuna af því að sinna sjálfbóðaliðastarfi og deila reynslu með fólki sem er sama sinnis, er einnig hægt að auðga upplifun sjálfbóðaliða sín á milli með því að efla mannleg samskipti, þar sem tilfinningar um samvinnu, liðsanda, skilning, umburðarlyndi, auðmýkt, vilja til að læra frá öðrum er hægt að byggja upp aðlögunarhæfni og jafnvel möguleg vináttubönd. Slíkt samband milli sjálfbóðaliða er hægt að hlúa að af samtökum sem stuðla að sjálfbóðaliðastarfi og þjónar sem lykilatriði fyrir sjálfbóðaliða til að líta á upplifunina með raunverulegri tilfinningu fyrir persónulegri uppfyllingu. Samtökin geta á hinn bóginn hvatt sjálfbóðaliðann til að hafa frumkvæði að því að leitast við að samþætta sig sjálfstætt í að vera hluti af menningar- og félagslífi svæðisins, með því að kynna sjálfbóðaliðanum ábendingar um staði og viðburði á menningarsögulegum, sögulegum, tómstunda-, skemmti- og náttúrusvæði (þjóðgarðar, náttúrulegir, þéttbýlisgarðar, friðlýst svæði o.fl.) sem geta jafnvel þjónað sem innblástur fyrir vistfræðilega endurreisnarvinnu sem eldri sjálfbóðaliðar framkvæma.

Aflaupa máis til að halda hinni fornu bændahefð á lífi í kynslóðastarfsemi í Lousada í Portúgal

Kynningarteymi sjálfbóðaliða gegnir mjög mikilvægu hlutverki hvað varðar að hlusta virkt á viðbrögð sjálfbóðaliðanna. Í stjórninni sem samhæfingar- og/eða vettvangsteymið þarf að sinna daglega, að vita hvernig á að gefa sjálfbóðaliðum svigrúm til að deila því sem þeim finnst, hvað þeir hugsa, hvað fær þá til að efast eða hvað gerir þá sterkari og gerir þá áhugasamari er fær um að gera gæfumuninn í þeirri merkingu sem sjálfbóðaliðinn gefur reynslunni og í þeim árangri sem fæst af aðgerðunum. Eins og með allt annað verður teymið að vera næmt fyrir því hvað það fær af þessum hlutum, en einnig þarf að stýra því vandlega, síá út það sem vert er að endurskoða, laga og/eða bæta, á milli teymisins og vinnunnar sem samtökin þróast og á milli þess sem er eingöngu á persónulegu sviði sjálfbóðaliða og að samtökin geta lítið breyst. Sjálfbóðaliðastarf skapar stundum mynd af stigum gríðarlegrar hvatningar og minnkunar á sömu hvatningu, vegna fjölmargra þátta, og þegar um er að ræða eldri borgara, getur líkamleg eða andleg/tilfinningaleg heilsuáskorun verið

undirrot þessara hvatningarsveiflna. Í þessum skilningi verður samhæfingar- og/eða vettvangsteymið að fagna viðbrögðum sjálfbóðaliðanna, en forðast að leyfa að undirstöður skipulagsupþbyggingarinnar verði efasemdir eða veikjast. Skilvirk samskipti eru stoð sem mun gegna stóru hlutverki í stjórnun væntinga og árangurs sjálfbóðaliða. Sömuleiðis getur sjálfbóðaliðastarfið fylgst vel með sjálfbóðaliðanum, verið opið fyrir því að deila teymi endurgjöfum um eldri sjálfbóðaliða um starf hans, aðlögun o.s.frv. Góð forysta felur í sér mikla virðingu, viðurkenningu og þakklæti frá teyminu fyrir viðleitni og hollustu eldri borgara í sjálfbóðaliðastarfi og þessi þáttur getur aukið ástundun og hvatningu sjálfbóðaliða, aukið árangur stofnunarinnar og skapað stefnu sem byggir á manneskju. og félagsleg gildi. Þess vegna er mat og viðurkenning sjálfbóðaliða ómissandi innihaldsefni í uppskriftinni að því að framkvæma sjálfbóðaliðaáætlun sem beinist að umhverfishvötum en án þess að draga úr félagslegum og mannlegum hvötum.

Þegar sjálfbóðaliðastarf krefst húsnæðis er mikilvægt að samtökin skilji þarfir aldraðra og reyni að laga þau úrræði sem til eru að forgangsöröðun eins og best verður á kosið. Matur og svefn eru þættir sem geta stuðlað að upplifuninni mjög, eða þvert á móti, þegar aðstæður eru takmarkaðar eða ófullnægjandi, geta þeir valdið óþægindum eða óánægju hjá sjálfbóðaliðunum. Og þegar það kemur að áhorfendum sem almennt leitar eftir öryggi í samræmi við venjur sínar, þá verður nauðsynlegt að tryggja að þörfum eldri borgara sé mætt.

Viðfangsefnin sem nefnd eru eru aðeins nokkrir vísbendingar sem hægt er að tileinka sér eða íhuga af stofnunum til að bjóða upp á þýðingarmeiri upplifun af sjálfbóðaliðastarfi og sem, í fullkominni atburðarás, valda einhvers konar umbreytingu hjá öldruðum, það er að bæta við þekkingu, námi sem fylgir þeim í daglegu tali.

Kynslóðastarfsemi um náttúruvernd með félagslegri nálgun í Lousada, Portúgal

08

Hvað á að gera ef...

Það eru nokkrar aðstæður sem geta átt sér stað meðan á sjálfbóðaliðastarfi stendur, og sérstaklega í sjálfbóðaliðastarfi eða aðgerð.

Ef aldraðir eiga í erfiðleikum með að framkvæma verkefni - hvaða tæknilegar, félagslegar og tilfinningalegar ábendingar/ aðferðir geta aldraðir fengið til að vera tilbúnari og öruggari? Hvernig geta aldraðir sem sjálfbóðaliðar stuðlað að samheldni hópsins og hvatningu? Aldraðir sem eiga í erfiðleikum með að sinna verkefnum á meðan þeir starfa í sjálfbóðavinnu geta notið góðs af tækniþjálfun, félagslegum stuðningi og tilfin-

ningalegri fullvissu. Eldri borgarar geta stuðlað að samheldni og hvatningu í hópnunum með því að deila reynslu sinni, veita leiðbeiningar og stuðning, ganga á undan með góðu fordæmi og efla samfélagstilfinningu innan hópsins.

Ef sjálfbóðaliðar lenda í einhverjum erfiðleikum meðan á áætluninni stendur geta þeir alltaf fundið stuðning liðsstjórans eða umsjónarmanns áætlunarinnar. Þeir halda alltaf upplýsingum sem sjálfbóðaliðarnir gefa trúnaðarmál. Sjálfbóðaliðar verða umkringdir fólki með sama hugarfari og vilja til að hjálpa þér að finnast þú vera með í verkefninu.

09

Réttindi og skyldur sjálfböðaliða

Árið 2012 setti Evrópusambandið af stað sáttmála sem ætlað er sérstaklega að útlista réttindi og skyldur evrópskra sjálfböðaliða og taldi að framkvæmd þeirra myndi bæta aðstæður sjálfböðaliða og sjálfböðaliða almennt. Samkvæmt ESB eru aðgangur að tækifærum til sjálfböðaliðastarfs og virkur ríkisborgararéttur réttindi, ekki forréttindi, og allir eiga rétt á að bjóða sig fram, hvar sem er í heiminum. Að tryggja aðgang og hvetja til þátttöku í sjálfböðaliðastarfi er lykilatriði til að efla menningu þátttöku, ábyrgar persónulegrar þróunar og virks borgararéttar í Evrópu og víðar. Hins vegar, í fyrsta lagi, verður að standa vörð um sjálfböðaliða og veita þeim vald í gegnum siðferðilegan grundvöll þeirra réttinda sem þeir þurfa og þeirra skyldna sem hver vinnustaður krefst, hvort sem þeir eru sjálfböðaliðar eða ekki. Þannig hefur ESB komið á fót meginreglum, viðmiðum, stöðlum og markmiðum sjálfböðaliðastarfs, með því að viðurkenna að það eru mismunandi veruleikar og tegundir sjálfböðaliða, og þetta er upphafið. Fræðsla og valdefling sjálfböðaliða gerir þeim kleift að sækja réttindi sín, rétt eins og þeir þekkja skyldur sínar. Í stuttu máli, Evrópusáttmálinn um réttindi og skyldur sjálfböðaliða þróar þverlægan skilning á skilgreiningu á sjálfböðaliða, sjálfböðaliðastarfi og sjálfböðaliðastarfi (óháð eða skipulagt af samtökum) frá staðbundnum mælikvarða til evrópsks mælikvarða.

9.1 Réttindi sjálfböðaliða

Kjarnaréttindi

Grein 1 Allir sem stunda sjálfböðaliðastarf eiga rétt á því að vera „sjálfböðaliði“ ef þeir vilja og þeir ættu að eiga rétt á þessum grundvallarréttindum;

Grein 2 Sjálfböðaliðarnir eiga rétt á fullri vernd mannréttinda sinna þegar þeir sinna sjálfböðaliðastarfinu;

Grein 3 Sérhver einstaklingur á rétt á jöfnum aðgangi að tækifærum til sjálfböðaliðastarfs og vernd gegn hvers kyns mismunun svo sem á grundvelli aldurs, kyns, kynvitundar, kynþáttar, litarháttar, tungumáls, fötlunar, trúarbragða, stjórnmála eða annarra skoðana, þjóðernis eða félagslegs uppruna, tengsl við innlendan minnihluta, eignir, fæðingu eða aðra stöðu og skal ekki mismunað á grundvelli bakgrunns þeirra eða trúar;

Grein 4 Engum skal með lögum takmarkað að taka þátt í sjálfböðaliðastarfi að eigin vali, svo framarlega sem sjálfböðaliðastarfið fer fram með tilliti til mannréttinda og stuðlar

að almannaheill;

Grein 5 Allir sjálfboðaliðar skulu upplýstir um réttindi sín og skyldur.

Grein 6 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á félagslegri vernd meðan á sjálfboðaliðastarfinu stendur í formi heilsugæslu og ábyrgðartryggingar;

Grein 7 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á að samræma sjálfboðaliðastarf sitt við einkalíf og atvinnulíf og geta þannig náð ákveðnum sveigjanleika meðan á sjálfboðaliðastarfinu stendur. Sérhver sjálfboðaliði á ennfremur rétt á að hafna verkefnum sem ganga gegn trú þeirra og/eða sannfæringu;

Grein 8 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á að bjóða sig fram utan búsetu- eða fæðingarlands síns. Þess vegna, ef þörf krefur, verður að fá ókeypis vegabréfsáritun með opnu, aðgengilegu og gagnsæju ferli sem stuðlar að hreyfanleika sjálfboðaliða. Réttur til stuðnings frá sjálfboðaliðum (þegar stöður sjálfboðaliða eru ólaunaðar, gera sjálfboðaliðana gjaldgenga til að komast inn sem ferðamaður).

Greinar 9-13 Réttur til stuðnings frá sjálfboðaliðaaðilum. *Sjá í viðauka*

Réttindi til persónulegs þroska

Grein 14 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á nauðsynlegum fræðslu-/þjálfunarstuðningi til að framkvæma sjálfboðaliðastarfið af fullri getu og bestu þekkingu;

Grein 15 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á því framlagi, færni og hæfni sem aflað er með sjálfboðaliðastarfi sem viðurkennt er af formlegum mennta- og faglegum stofnunum og stofnunum. Sjálfboðaliðar ættu að hafa rétt til að þróa nýja færni og færni og svigrúm til að uppgötva, gera tilraunir og þróa sína eigin námsleið;

Grein 16 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á, ef sjálfboðaliðastarfið krefst þess, á sveigjanleika í vinnutíma og fræðslustarfi til að geta tekið að sér sjálfboðaliðastarf. Ef framkvæmd sjálfboðaliðastarfs krefst ákveðins sveigjanleika af hálfu samnings- eða fræðsluskyldu skal sjálfboðaliðinn leita samþykkis verktaaka eða fræðsluaðila.

9.2 Ábyrgð sjálfboðaliða

Grein 17 Sérhver sjálfboðaliði virðir réttarreglur og jafnræði í sjálfboðavinnu sinni,

Grein 18 Sérhver sjálfboðaliði ber ábyrgð á að virða heilindi, hlutverk, markmið og gildi sjálfboðaliða;

Grein 19 Sérhver sjálfboðaliði virðir þær skuldbindingar sem gerðar eru við sjálfboðaliðapjónustuna varðandi þann tíma og fyrirhöfn sem almennt hefur verið samþykkt að leggja í sjálfboðaliðastarfið og gæðin sem þarf að skila;

Grein 20 Sérhver sjálfboðaliði ber ábyrgð á að taka þátt í boðinu þjálfun sem er viðeigandi fyrir sjálfboðaliðann og tengist færni sem þarf til að geta sinnt umsömdum verkefnum. Þjálfunin skal vera sjálfboðaliðanum að kostnaðarlausu

Grein 21 Sérhver sjálfboðaliði virðir trúnað um (skipulags) upplýsingar, einkum varðandi lögræðileg málefni og varðandi persónuupplýsingar félagsmanna, starfsmanna og styrkþega sjálfboðaliðastarfs.

Grein 22 Sérhver sjálfboðaliði skilur að sjálfboðaliðastarf miðar að ávinningi fyrir almannaheill eða samfélagið,

Grein 23 Sérhver sjálfboðaliði vinnur með öðrum sjálfboðaliðum innan stofnunarinnar, þar sem það á við og stuðlar að sjálfbærni stofnunarinnar með samskiptum við aðra og afhendingu í lok þátttöku þeirra.

Greinar 24-28 Réttindi sjálfboðaliðaaðila *Sjá í viðauka.*

Grein 24 Stofnanir og hópar sem ekki eru rekin í hagnaðarskyni, sem eru sjálfstæð, stjórna sér sjálfum sem og öðrum sjálfseignarstofnunum eða opinberum yfirvöldum sem bjóða upp á tækifæri til sjálfboðaliðastarfs, eiga rétt á stöðu sjálfboðaliða;

Grein 25 Sjálfboðaliðastarfsaðilar eiga rétt á stöðugum og sjálfbærum stoðdramma og umhverfi, þar með talið fullnægjandi fjármögnunarskipulagi sem veitir aðgengilega, sjálfbæra og sveigjanlega fjármögnun;

Grein 26 Sjálfboðaliðastarfsmenn eiga rétt á að taka þátt í pólitískum ákvarðanatökufærlum á öllum stigum á sviði sjálfboðaliðastarfs, þar sem þeir eru fulltrúar fyrir hagsmuni og þarfir sjálfboðaliða. Með hliðsjón af sérfræðiþekkingu sjálfboðaliða, sem þeirra aðila sem standa næst sjálfboðaliðanum, þarf að hafa samráð við þá um málefni er varða stefnu eða

lög um sjálfböðaliðastarf á öllum stigum;

Grein 27 Ekki ætti að skattleggja sjálfböðaliða af tekjum sínum;

Grein 28 Sjálfböðaliðastarfsmenn skulu velja sjálfböðaliða í samræmi við hlutverk þeirra og framtíðarsýn, og sértækri kunnáttu og prófíl sjálfböðaliða ef tiltekin sjálfböðaliðastarf krefst þess.

Greinar 29-35 Ábyrgð sjálfböðaliðaaðila. *Sjá í viðauka*

9.5 Ábyrgð á stuðningi við sjálfböðaliða

Grein 36 Sjálfböðaliðaaðilar skulu endurgreiða kostnað sem verður í tengslum við sjálfböðaliðastarf sjálfböðaliða;

Grein 37 Sjálfböðaliðaaðilar skulu gefa skýra verklýsingu fyrir þá starfsemi sem sjálfböðaliðinn á að sinna. Innihald verkefnalýsingarinnar ætti að vera þróað og samið um í sameiningu af sjálfböðaliða og sjálfböðaliða og, ef þörf krefur, ætti að vera uppfært meðan á sjálfböðaliðastarfinu stendur;

Grein 38 Sjálfböðaliðastarfsaðilar skuldbinda sig til að þróa og innleiða gæðastaðla sem tryggja undirbúning og kynningu, bjóða upp á persónulega leiðsögn, aðstoð og eftirlit í öllu ferlinu, skýrar matsaðferðir og fullan stuðning við framkvæmd nauðsynlegra eftirfylgniáðgerða; helst ætti sjálfböðaliði að stefna að því að hafa gæðatryggingarkerfi;

Grein 39 Sjálfböðaliðar skulu bjóða sjálfböðaliðum nauðsynleg tæki og aðgang að núverandi og fyrirséðum úrræðum til að gera þeim kleift að framkvæma umsamda starfsemi;

Grein 40 Sjálfböðaliðastarfsmenn skulu tryggja skilvirka afhendingu og skýrslugerð fyrir sjálfböðaliða til að tryggja sjálfbærni sjálfböðaliðastarfs;

Grein 41 Sjálfböðaliðastarfsmenn skulu tryggja rétt til þátttöku í ákvarðanatökufarli sjálfböðaliða með tilliti til sjálfböðaliðastarfsins á viðeigandi stigi. Sjálfböðaliðastarfsaðilar ættu að tryggja að sjálfböðaliðar finni til eignarhalds á verkefninu með meðákvörðun í framkvæmd ferlisins og rétti til að taka þátt í lýðræðislegum ferlum sem tengjast verkefninu. Sjálfböðaliðastarfsaðili ætti að tryggja aðgengi sjálfböðaliða til að taka þátt í lífi stofnunarinnar og ákvarðanatöku. Jafnframt skulu veitendur tryggja að sjálfböðaliðar hafi sjálfraði til að þróa eigin frumkvæði svo framarlega sem þeir leggja sitt af

mörkum í þágu stofnunarinnar;

Grein 42 Sjálfböðaliðastarfsaðilar skulu sjá til þess að nauðsynlegur stuðningur við tiltekna markhópa hugsanlegra sjálfböðaliða, svo sem fatlaða eða geðræna vandamálum, ólöggráða eða eldra fólki, sé veittur þeim sem vilja bjóða sig fram. Skyldur til að styðja við persónulegan þroska sjálfböðaliða;

Grein 43 Sjálfböðaliðastarfsaðilar skulu tryggja nauðsynlegan fræðslustuðning fyrir sjálfböðaliða í gegnum allt ferlið. Jafnframt skulu sjálfböðaliðastarfsaðilar tryggja að sjálfböðaliðanum sé gefinn kostur á að þróa færni og hæfni og að hann fái tæki til að ígrunda meðvitað námsferlið;

Grein 44 Sjálfböðaliðastarfsaðilar skulu sjá til þess að tæki til að viðurkenna hæfni og færni sem aflað er í sjálfböðaliðastarfinu séu sett á laggirnar í samvinnu við mennta- og fagstofnanir og stofnanir;

Grein 45 Sjálfböðaliðastarfsmenn skulu tryggja friðhelgi sjálfböðaliðans í einka- og atvinnulífi og jafnframt vernda gögn hans.

Ömmur og ömmur loftslagsaðgerða í mótmælum vegna loftslags í Árósum í Danmörku

10 Lagaramma um græna sjálfbóðaliðaáætlanir

Grundvöllur lagaramma um sjálfbóðaliðastarf/meginlög-gjöf sem kveður á um og umgjörð starfsemi sjálfbóðaliða. Ekkert samstarfslandanna hefur sérstök lög um sjálfbóðaliðastarf meðal eldri borgara, heldur ná lögin til allra sjálfbóðaliða og hvers kyns sjálfbóðaliðastarfs.

Danmörk

Í Danmörku eru engin sérstök lög um sjálfbóðaliðastarf meðal eldri borgara, heldur ná lögin til allra sjálfbóðaliða og hvers kyns sjálfbóðaliðastarfs.

- Reglur og leiðbeiningar um sjálfbóðaliðastarf í sveitarfélögum og landshlutum;
- Reglur um starfsumhverfi í frjálsum félagssamtökum.

Portúgal

Portúgal hefur í samræmi við gildandi löggjöf, sjálfbóðaliðastarf hefur að leiðarljósi meginreglur um samstöðu, þátttöku, samvinnu, fyllingu, óþarfa, ábyrgð og samleitni.

- Grundvöllur lagaramma sjálfbóðaliða- portúgalska lög nr 71/98;
- Lagaramma um iðkun sjálfbóðaliða

í Portúgal-Núverandi löggjöf;

- Úrskurður laga nr. 388/99 frá 30. september kveður á um lög nei. 71/98, frá 3. nóvember, þar sem skilyrði eru sköpuð að efla og styðja sjálfbóðaliðastarf;
- Rannsókn á sjálfbóðaliðastarfi í Evrópusambandinu- Skýrsla Portúgal.

Frakkland

Franska borga-, æskulýðs- og íþróttaráðuneytið gefur árlega út leiðbeiningar um sjálfbóðaliðastarf, "LE GUIDE DU BÉNÉVOLAT", sem inniheldur mikilvæg ákvæði eins og tryggingar fyrir sjálfbóðaliða. Þó sum félög þurfi að taka tryggingar (t.d. orlofshús, íþróttafélög) er eindregið mælt með því að önnur taki ábyrgðartryggingu. Félög ættu að skrá fólk og starfsemi sem í hlut eiga við tryggingatöku.

Hægt er að biðja um tímabundna framlengingu á vernd fyrir sérstakar atburðir. Aðrir valkostir eru persónuleg slysa-trygging og sértrygging fyrir bifreiðar fyrirtækja. Mikilvægt er að athuga að persónutryggingar ná til sjálfbóðaliða sem nota eigin farartæki. Margir bankar og tryggingafélög bjóða upp á tryggingar sem henta félögum.

Tilvísun:Lög 1. júlí 1901 um félagssamning

Kýpur

Sem grænt sjálfbóðaliðastarf á Kýpur er mikilvægt að skilja lagaumgjörðina fyrir sjálfbóðaliðastarf í landinu. Hér eru nokkur úrræði og upplýsingar varðandi lagarammann fyrir græna sjálfbóðaliðaáætlanir á Kýpur:

„Ég uppgötvaði gleðina af sjálfbóðaliðastarfi meðan ég var í háskóla og ég hef ekki litið til baka síðan. Mér finnst virkilega gefandi að sjá bros á andlitum þeirra sem ég hef hjálpað, og það heldur mér hvatningu til að halda áfram að gefa til baka til samfélagsins.“

Eleni, 55 ár gamall, Kýpur, fyrrverandi kennari

- Kýpur lög um sjálfbóðaliðastarf: Kýpur lög um sjálfbóðaliðastarf (lög 93(1)/2017) útlistar lagarammann sjálfbóðaliða í landinu. Það skilgreinir sjálfbóðaliðastarf, útlistar réttindi og skyldur sjálfbóðaliða og sjálfbóðaliðasamtaka og setur verklagsreglur um viðurkenningu sjálfbóðaliðasamtaka;

- Lagalegur rammi fyrir einstaka sjálfbóðaliða: Einstakir sjálfbóðaliðar á Kýpur njóta verndar samkvæmt vinnulögum landsins, sem útlistar réttindi og vernd starfsmanna. Að auki eru sjálfbóðaliðar verndaðir samkvæmt lögum um sjálfbóðaliðastarf á Kýpur;

- Lagalegur rammi fyrir stofnanir sem taka þátt í sjálfbóðaliðum: Samtök sem taka þátt í sjálfbóðaliðum á Kýpur þurfa að skrá sig hjá sjálfbóðaliðadeild innanríkisráðuneytisins. Skráðar stofnanir eru viðurkenndar sem lögaðilar og eiga rétt á ákveðnum fríðindum og vernd;

- Lagalegur rammi fyrir stofnanir með hagnaðarskyni: Hagnaðarstofnanir á Kýpur eru ekki gjaldgengar til að ráða sjálfbóðaliða. Hins vegar geta þeir tekið þátt í áætlunum um samfélagsábyrgð, sem geta falið í sér að styðja frumkvæði sjálfbóðaliða;

- Tryggingar og vernd sjálfbóðaliða: Kýpur lög um sjálfbóðaliðastarf krefjast þess að sjálfbóðaliðasamtök veiti sjálfbóðaliðum tryggingar meðan á þjónustu þeirra stendur.

Þetta felur í sér tryggingu vegna slysa, veikinda og ábyrgðar. Að auki eru sjálfbóðaliðar verndaðir samkvæmt vinnulögum Kýpur;

- Vefsíður og greinar um regluverk: Sjálfbóðaliðadeild innanríkisráðuneytisins er aðalstjórnvaldið sem ber ábyrgð á að stjórna og efla sjálfbóðaliðastarf á Kýpur. Á heimasíðu þeirra er að finna upplýsingar um lagaumgjörð um sjálfbóðaliðastarf í landinu, sem og úrræði fyrir sjálfbóðaliða og samtök.

Ísland

Almenna ramminn er sá að sérlög gilda ekki um ráðningu sjálfbóðaliða eða um starf þeirra. Þó getur verið að kveðið sé á um sérstaka hópa í sérlögum, t.d. í lögum um björgunarsveitir og leitar- og björgunarsveitir. Rétt er að geta þess að samkvæmt 1. gr. laga um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda, launa og annarra starfskjara, sem aðildarsamtök vinnumarkaðarins koma sér saman um, skulu vera lágmarkslaun óháð kyni. ríkisfang eða starfslengd fyrir alla starfsmenn í viðkomandi starfsgrein á því svæði sem samningurinn tekur til.

“Prógrammið Iceland Conservation Volunteer gefur þér ótrúlegt tækifæri til að víkka sjóndeildarhringinn með því að kynnast ýmsu fólki með mismunandi lífsstíl og bakgrunn frá löndum um allan heim.”

Sophie, 33 ár gömul, Ísland, yfirmaður rannsókna og viðskip-taprónar hjá Medical Detection Dogs

Aðilar vinnumarkaðarins hafa einnig sérstaklega áréttað að það teljist andstætt kjarasamningum og meginreglum á vinnumarkaði að sjálfbóðaliðar gegni almennum störfum fyrir starfsmenn í atvinnurekstri fyrirtækja þar sem um þau störf gilda fyrrgreind lög.

Sjálfbóðaliðastarf í þágu almannaheilla, góðgerðar-menningar eða mannúðarmála á sér hins vegar langa sögu og aðilar vinnumarkaðarins hafa ekki tjáð sig um það.

Yfirlýsing ASÍ og SA vegna sjálfbóðaliða þar sem m.a. ofangreint er tekið fram.

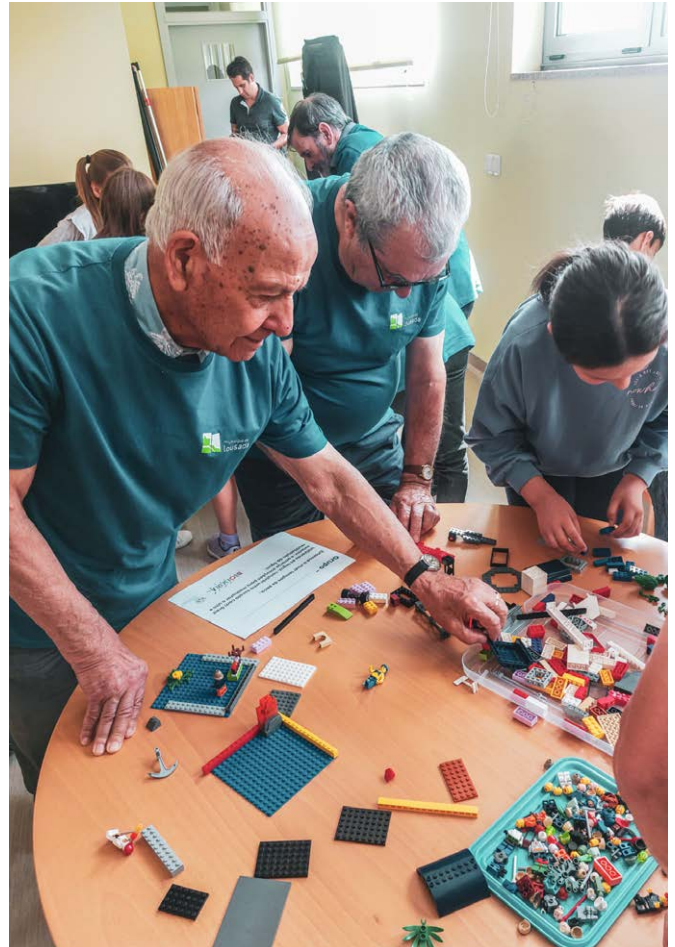
Sjálfbóðaliðastarf í þágu náttúruverndar byggir á sterkum sjónarmiðum eða hugsjónum. Markmiðið er að starfið gagnist náttúrunni og almenningi, eins og björgunarsveitum, Rauða krossinum og skátum, en stuðli ekki að efnahagslegum hag-smunum einstaklinga eða fyrirtækja.

„Að vinna á stígum um Ísland kenndi mér margt um mismunandi tækni, teymisvinnu og spuna, en líka þakklæti fyrir dugnað einhvers þegar gengið er á vel gerðum stíg.“

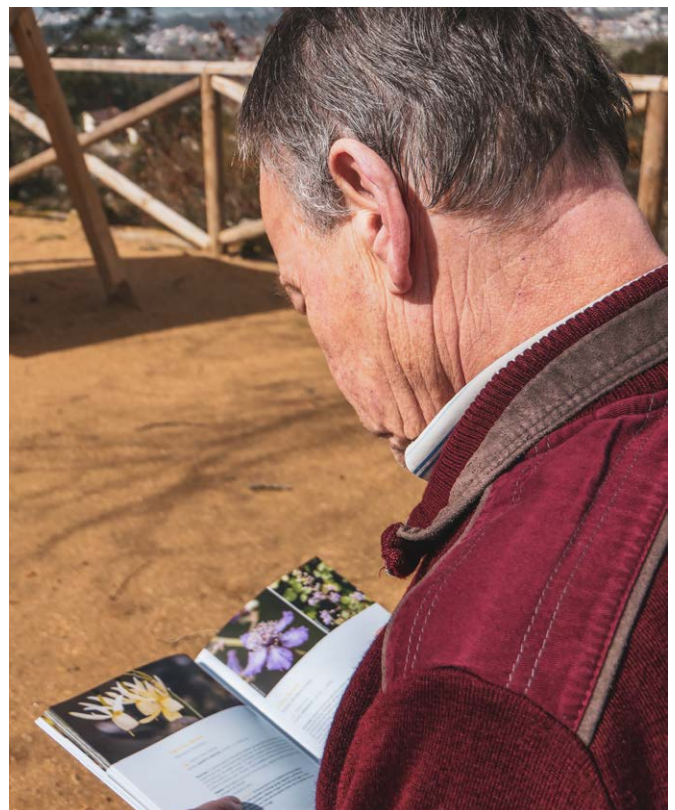
Chris, 28 ár gamall, Ísland, Fiskeldistæknir

Sjálfbóðaliðastarf í þágu náttúrunnar er þekkt víða um heim. Án aðstoðar sjálfbóðaliða myndu verndarmarkmiðum ekki nást á mörgum sviðum, þeir sinna hagnýtu starfi en búa einnig yfir mikilli þekkingu sem þeir afla sér og miðla. Sjálfbóðaliðar vinna oft verkefni sem annars væru ekki unnin. Evrópuric Federation hefur útbúið leiðbeiningar um gæðastjórnun sjálfbóðaliðastarfs á friðlýstum svæðum í Evrópu og er lýsing á skilgreiningu sjálfbóðaliðastarfs hjá Umhverfisstofnun í samræmi við þær reglur.

Nánari upplýsingar á vef Umhverfisstofnunar Íslands.

Kynslóðastarfsemi varðandi sjálfbærar borgir með LEGO kubba í skóla í Lousada í Portúgal

Umhverfistúlkandi ferð með eldri borgurum í innfæddum skógi í Lousada, Portúgal

11

Heilbrigðis- og öryggismál

Að forgangsraða heilsu og öryggi tryggir jákvæða upplifun fyrir eldri sjálfboðaliða, teymisstjóra og styrkir gæði samtakanna. Þannig geta sjálfboðaliðar í flestum Evrópulöndum haft fullan aðgang að öryggisupplýsingunum, til að halda þeim meðvituðum um og bera ábyrgð á því sem er háð þeim og þeim sem eru háðir stofnuninni.

- Til þess að sjálfboðaliðastarf geti farið fram á öruggan hátt, í meginatriðum verkefni sem geta haft einhverja aukna áhættu í för með sér, er mikilvægt að sjálfboðaliðar fylgi settum reglum og leiðbeiningum til að koma í veg fyrir slys eða óhöpp. Þegar sjálfboðaliðaforrit fela í sér notkun vinnutækja þarf einnig að kynna vinnubrögð þeirra fyrir sjálfboðaliðanum á skýran og ítarlegan hátt;

- Enn og aftur, allt eftir tegund stofnunar og sjálfboðaliða, getur framkvæmd þjálfunar verið yfirgnæfandi, ekki aðeins hvað varðar öryggi sjálfboðaliða, heldur einnig fyrir gæði

vinnunnar;

- Sviðs- og samhæfingarteymi, þegar stofnunin veitir slíkar stöður, verður að vera að fullu tiltækur fyrir frekari skýringar fyrir sjálfboðaliðann um heilsu- og öryggisskilyrði sjálfboðaliðaáætlunarinnar;

- Í umsóknar- og/eða ráðningarferlinu verður sjálfboðaliðinn að upplýsa um sjúkdómsástand sitt á ábyrgan hátt til að tryggja að stofnunin sé meðvituð um hvers kyns sjúkdómsástand sem verðskuldar sérstaka athygli frá vettvangsteymi og/eða samhæfingu, eins og tilvist sjálfsöfnæmissjúkdóms (t.d. iktsýki) eða langvinnis sjúkdóms (t.d. kransæðasjúkdómur);

- Ef sjálfboðaliðinn er , verður hann að sjá til þess að hann hafi nauðsynleg og nægileg lyf meðferðis þann tíma sem hann mun sinna starfinu;

- Sjálfboðaliðinn þarf að upplýsa samtökin um hvers kyns fæðu- eða umhverfisofnæmi og/eða óþol. Auk þess að forðast tilvik ofnæmisviðbragða sem gætu þurft lækni- saðstoð, getur það einnig auðveldað innri flutninga stofnunarinnar;

- Sjálfboðaliðinn má aldrei vinna einn, almennt í fylgd liðsmanns og leiðtoga (eða samræmingarstjóra), sem helst er hægt að þjálfa í skyndihjálp, sérstaklega þegar kemur að sjálfboðaliðaáætlunum utandyra;

- Teymisstjóri eða umsjónarmaður ætti að hafa síma til að hringja í neyðarþjónustu ef þörf krefur;

- Upplýsa þarf sjálfboðaliða um hvort hann verði tryggður, því það getur verið á ábyrgð sjálfboðaliðans sjálfs, þar sem skylda er til að taka slysatryggingu, eftir stofnun, eða það getur verið tryggt af stofnuninni sjálfri. Það eru líka ákveðnir aðilar sem krefjast ekki hvers konar tryggingar, hins vegar verður sjálfboðaliðinn að vera meðvitaður um afleiðingar sem þetta getur haft ef um heilsufarsvandamál eða slys er að ræða;

- Flest Evrópulönd hafa innlent heilbrigðiskerfi sem veitir íbúum og íbúum heilbrigðisþjónustu. Græn sjálfboðaliðaáætlanir ættu að tryggja að sjálfboðaliðar þeirra séu meðvitaðir um rétt sinn til aðgangs að heilbrigðisþjónustu samkvæmt þessu kerfi. Æskilegt er að sjálfboðaliðinn hafi evrópska sjúkratryggingakortið (EHIC) meðferðis ef hann er evrópskur ríkisborgari, svo að ef þörf er á lækni meðferð megi lækka sjúkrahúskostnað;

- Hvert evrópskt land, þó að það hafi nokkrar þverfræðilegar viðmiðunarreglur sem aðildarríki Evrópusambandsins varðandi heilsu- og öryggismál í sjálfboðavinnu, hefur mismunandi reglur og löggjöf á vettvangi stjórnvalda. Því er mikilvægt að sjálfboðaliðinn sé rétt upplýstur um öll heilbrigðis- og öryggismál hjá stofnuninni sem hann hyggst eiga samstarf við.

Leiðbeiningarnar sem kynntar eru hér að ofan ná yfir stóran hluta sjálfboðaliðaáætlana í Evrópusambandinu, hins vegar er mikilvægt að sjálfboðaliðinn ráðfæri sig við sérstakar leiðbeiningar/reglugerðir hvers Evrópulands og hvers kynningarsamtaka. Til dæmis varðandi Danmörku er markmið vinnuumhverfislaga að skapa öruggt og heilbriggt líkamlegt og andlegt vinnuumhverfi fyrir alla. Reglur laganna gilda því um alla sem 'starfa' – jafnvel þótt um sjálfboðaliðastarf sé að ræða og hvort sem það er unnið á vegum félags, sveitarfélags eða þriðja sæti. Heilbrigðis- og öryggislöggjöf Sjálfboðaliðastarf í Danmörku er háð ýmsum

kröfum, svo sem skipulagi vinnustaðar, hvernig vinna á að vinna og hvernig tæknibúnaður er notaður. Einnig eru gerðar kröfur til að tryggja að sjálfboðaliðar eigi ekki á hættu að slasast í tengslum við sjálfboðaliðastarf sitt. Þrátt fyrir gildandi landslög eru til samtök eins og Samtökin Loftslag- saðgerðir afa og ömmu í Árósum í Danmörku, að þrátt fyrir að þeir taki borgara í borgaralegum aðgerðum, krefjist þeir ekki sömu sérstöðu hvað varðar heilsu- og öryggismál, þar sem þátttaka sjálfboðaliða hefur meiri aktivíttiska tjáningu og minna hagnýt vettvangsstarf (eins og t.d. plantekrur, lagning stíga o.s.frv.). Á Íslandi ættu allir sjálfboðaliðar að samþykkja almennar leiðbeiningar um heilsu og öryggi.

Þannig er ljóst að teymisstjóri og/eða samræmingarteymi þurfa að upplýsa sjálfboðaliðana ítarlega um aðstæður sem tengjast heilbrigðis- og öryggismálum, með hliðsjón af því landi þar sem það starfar og einnig stefnu eigin stofnunar.

Kynslóðastarf um náttúru og staðbundnar hefðir í Lousada, Portúgal

12 Tilvísanir

World Health Organization (2002). Active Ageing: A Policy Framework. World Health Organization.

European Union (2019). Ageing Europe – Looking at the Lives of Older People in the EU. Eurostat – Statistical Books.

Avramov, D. & Maskova, M. (2003). Active ageing in Europe – Volume 1. Council of Europe.

European Youth Forum (2012). Volunteering Charter – European Charter on the Rights and Responsibilities of Volunteers. Bruxelles, Belgium.

Fernandes, A., Forte, T., Santinha, G., Diogo, S. & Alves, F. (2021). Active Aging Governance and Challenges at the Local Level. *Geriatrics*. 6(3), 64.

World Health Organization (2007). Global Age-Friendly Cities: A Guide. World Health Organization.

Grieger, K. & Cummings, C. (2022). Informing environmental health and risk priorities through local outreach and extension. *Environment Systems and Decisions*, 42(3), 388-401.

United Nations Economic Commission for Europe (2021). Guidelines for Mainstreaming Ageing. Geneva

The Swedish National Institute of Public Health (2007). Healthy Ageing: A Challenge for Europe. Swedish National Institute of Public Health.

Jax, K., Calestanib, M., Chanc, K. M., Eserd, U., Keunee, H., Muracaf, B., Brieng, L., Potthasth, T. & Wittmer, L. (2018). Caring for nature matters: a relational approach for understanding nature's contributions to human well-being. *Current opinion in environmental sustainability*, 35, 22-29.

Pillemer, K., Wells, N. M., Meador, R., Schultz, L., Henderson, C. & Cope, M. T. (2017). Engaging Older Adults in Environmental Volunteerism: The Retirees in Service to the Environment Program. *The Gerontologist*, 57(2), 367-375.

Liotta, G., Canhao, H., Cenko, F., Cuttini, R., Vellone, E., Illario, M., Kardas, P., Poscia, A., Sousa, R., Palmobi, L. & Marazzis, M. (2018). Active Ageing in Europe: Adding Healthy Life to Years. *Frontiers in Medicine*, 5.

Marques, A. M., Silva, M. G., Cerqueira, A., Bonança, Í. & Argüello, P. (2014). Are Social Representations of Positive Ageing Really Effective? The Ageing Process Through the Eyes of Elderly. *Journal of Spatial and Organizational Dynamics*, 2(2), 147-160.

Mattijssen, T. J. M. (2022). A Synthesis on Active Citizenship in European Nature Conservation: Social and Environmental Impacts, Democratic Tensions, and Governance Implications.

Ecology and Society, 27(2).

Measham, T. G. & Barnet, G. B. (2007). Environmental Volunteering: Motivations, Modes and Outcomes. *Australian geographer*, 39(4), 537-552.

Miles, I, Sullivan, W. C. & Kuo, F. E. (1998). Ecological restoration Volunteers: The Benefits of Participation. *Urban Ecosystems*, 2, 27-4.

Morgan, T., Wiles, J. L., Park, H. & Moeke-Maxwell, T. (2019). Social Connectedness: What Matters to Older People?. *Ageing and Society*, 41(5), 1126-1144..

Narushima, M., Liu, J. & Diestelkamp, N. (2018). Lifelong Learning in Active Ageing Discourse: Its Conserving Effect on Wellbeing, Health and Vulnerability. *Ageing & Society*, 38(4), 651-675.

Pillemer, K. & Cope, M. T. (2021) Older People and Action on Climate Change: A Powerful but Underutilized Resource. V: HelpAge International

Sarfati, H. (2018). OECD. Preventing ageing unequally. Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development, 2017. 253 pp. ISBN 978-92-64-27907-0.

Shmotkin D., Blumstein T. & Modan B. (2003). Beyond Keeping Active: Concomitants of Being a Volunteer in Old-Old Age. *Psychology and Aging*, 18(3), 602-607.

Auckland Council. (2021). Tāmaki Makaurau Tauawhi Kauhātua: Age-friendly Auckland. Mahere mahi - Action plan 2022-2027. Auckland: Auckland Council

International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (2011). The Legal Framework for Volunteering in Emergencies. Geneva.

Thois P. A. & Hewitt, L. N. (2001). Volunteer Work and Well-Being. *Journal of Health and Social Behavior*, 42(2), 115-131.

World Health Organization (2020). UN Decade of Healthy Ageing: Plan of Action. 2021-2030. World Health Organization.

Widjaja, E. (2010) Motivation Behind Volunteerism. CMC Senior Theses. Paper 4.

Viðauki

Viðbótarupplýsingar um réttindi og skyldur sjálfboðaliða:

SKILYRÐI SJÁLFBODAFRÆÐI

EVROPSKUR Sáttmáli UM RÉTTINDI OG ÁBYRGÐ SJÁLFBODALIÐA

Grein 9 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á endurgreiðslu kostnaðar sem stofnað er til í tengslum við sjálfboðaliðastarfið, með virðingu fyrir mismunandi endurgreiðslustigum sem stafa af fjölbreytileika sjálfboðaliðastarfsins. Þessar endurgreiðslur skulu undanskildar hvers kyns skattlagningu;

Grein 10 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á að vera meðhöndluð í samræmi við gildandi viðmið, meginreglur, staðla og markmið sjálfboðaliðastefnu;

Grein 11 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á samfelldri verkefnalýsingu sem gerir þeim kleift að framkvæma sjálf-

boðaliðastarfið með skýrum skilningi á markmiðum þess og markmiðum. Verkefnalýsingin ætti að vera þróuð, eftir því sem unnt er, og samið um hana á milli sjálfboðaliða og sjálfboðaliða og, ef þörf krefur, ætti að uppfæra hana meðan á sjálfboðaliðastarfinu stendur. Ennfremur ætti það að vera skilgreint í Evrópusáttmálanum um réttindi og skyldur sjálfboðaliða. (Almenn mannréttindayfirlýsing 7) Sjá 28. grein sjálfboðaliðar og launað starfsfólk gegna öðrum hlutverkum og sjálfboðaliðastarfsaðilar verða að tryggja að gott samstarf sé á milli þessara tveggja starfsmannaflokka;

Grein 12 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á stuðningi og endurgjöf í gegnum sjálfboðaliðastarfið. Þetta felur í sér undirbúning starfseminnar, persónulega leiðsögn og aðstoð við framkvæmd starfseminnar, rétt mat og skýrslutöku í kjölfar starfseminnar og fullur stuðningur við að framkvæma nauðsynlegar eftirfylgnistarfsemi;

Grein 13 Sérhver sjálfboðaliði á rétt á að taka þátt í ákvarðanatöku varðandi sjálfboðaliðastarfið á viðeigandi stigi. Að auki ætti hver sjálfboðaliði að hafa aðgang að lýðræðislegum ákvarðanatökufærlum samtakanna. Hver sjálfboðaliði ætti að hafa einhverja eignaraðild að verkefninu

með meðákvörðun í framkvæmd ferlisins og rétt til þátttöku í lýðræðislegum ferlum sem tengjast verkefninu.

Réttindi sjálfboðaliða aðila

Grein 24 Stofnanir og hópar sem ekki eru rekin í hagnaðarskyni, sem eru sjálfstæð, stjórna sér sjálfum sem og öðrum sjálfseignarstofnunum eða opinberum yfirvöldum sem bjóða upp á tækifæri til sjálfboðaliðastarfs, eiga rétt á stöðu sjálfboðaliða;

Grein 25 Sjálfboðaliðaaðilar eiga rétt á stöðugum og sjálfbærum stoðramma og umhverfi, þar með talið fullnægjandi fjármögnunarskipulagi sem veitir aðgengilega, sjálfbæra og sveigjanlega fjármögnun;

Grein 26 Sjálfboðaliðaaðilar eiga rétt á að taka þátt í pólitískum ákvarðanatökufarlum á öllum stigum á sviði sjálfboðaliðastarfs, þar sem þeir eru fulltrúar fyrir hagsmuni og þarfir sjálfboðaliða. Með hliðsjón af sérfræðiþekkingu sjálfboðaliða, sem þeirra aðila sem standa næst sjálfboðaliðanum, þarf að hafa samráð við þá um málefni er varða stefnu eða lög um sjálfboðaliðastarf á öllum stigum;

Grein 27 Ekki ætti að skattleggja sjálfboðaliða af tekjum sínum;

Grein 28 Sjálfboðaliðaaðilar skulu velja sjálfboðaliða í samræmi við hlutverk þeirra og framtíðarsýn, og sértækri kunnáttu og prófil sjálfboðaliða ef tiltekin sjálfboðaliðastarf krefst þess.

Ábyrgð sjálfboðaliðaaðila

Kjarnaábyrgð

Grein 29 Sjálfboðaliðastarfsaðilar skuldbinda sig til að þróa sjálfboðaliðastefnu sem virðir réttindi sjálfboðaliða;

Grein 30 Sjálfboðaliðastarfsaðilar skulu kynna sér gildan lagaramma um sjálfboðaliðastarf og sannreyna lagalegar hliðar varðandi framkvæmd sjálfboðaliðastarfsins;

Grein 31 Sjálfboðaliðastarfsmenn skulu tryggja lágmarks áhættu og veita skýrar leiðbeiningar fyrir sjálfboðaliða. Í þessu samhengi skuldbindur veitandinn sig til að skapa öruggasta mögulega umhverfi fyrir sjálfboðaliða og veita allar upplýsingar sem tengjast hugsanlegum áhættum sem

tengjast sjálfboðaliðastarfinu;

Grein 32 Sjálfboðaliðastarfsaðilar skulu bjóða jafnan og gagnsæjan aðgang að upplýsingum um tækifæri til sjálfboðaliðastarfs, svo og að réttindum og skyldum sjálfboðaliða;

Grein 33 Sjálfboðaliðastarfsaðilar skulu innleiða almennt og jafnt ráðningarferli fyrir sjálfboðaliðastarf. Þeir skulu bera kennsl á hindranir og þróa ráðstafanir til að yfirstíga þær, til að virkja fjölbreytta hópa;

Grein 34 Sjálfboðaliðastarfsaðilar skulu tryggja innviði fyrir váttryggingaveitingu sem nær til félagslegrar verndar í formi heilsugæslu og ábyrgðartryggingar fyrir sjálfboðaliða meðan á sjálfboðaliðastarfinu stendur;

Grein 35 Sjálfboðaliðastarfsaðilar skulu stuðla að sjálfboðaliðastarfi og ávinningi þess fyrir samfélagið og einstaklinginn.

www.grey4green.eu

Meðfjármagnað af
Evrópusambandinu

Stuðningur framkvæmdastjórnar Evrópu-sambandsins við þetta rit felur ekki í sér stuðning við innihald þess sem endurspeglar aðeins skoðanir höfunda og ekki er hægt að gera framkvæmdastjórnina ábyrga á hvers kyns notkun sem kann að vera á upplýsingum sem þar er að finna. Verkefnisnúmer: 2021-1-DK01-KA220-ADU-000026601